የፌዴራል ፍትህ አካላት ባለሙያዎች የስልጠና ማዕከል

ስለቅጣት አወሳሰን መመሪያ የተዘጋጀ የስልጠና ፅሁፍ

ጥቅምት 2003 ዓ.ም
አዲስ አበባ

ከስልጠናው የሚጠበቁ ውጤቶች

ይህንን ስልጠና ሲያጠናቅቁ ሰልጣኞች፣

1. ቅጣት አወሳሰንን በተመለከተ በወንጀል ህጋችን ስላሉት ድንጋጌዎች ያላቸውን እውቀትና ግንዛቤ ያዳብራሉ፡፡
2. ቅጣት አወሳሰንን በተመለከተ በአገራችን ያለው ልምድ ምን እንደሆነና በወንጀል ህጉ ከተመለከተው ድንጋጌና ስርአት ጋር ያለውን ግንኙነት መርምረው ይረዳሉ፡፡
3. በቅጣት አወሳሰን የተለያዩ አገራት ልምዶችን በተመለከተ መጠነኛ ግንዛቤ ይኖራቸዋል፡፡
4. የቅጣት አወሳሰን መመሪያው የሚመራባቸው መሰረታዊ መርሆዎችና ድንጋጌዎችን ተረድተው ማስረዳት ይችላሉ፡፡
5. በመመሪያው መሰረት ቅጣት ለመወሰን የሚያስችል ክህሎት ያዳብራሉ፡፡

መግቢያ

በወንጀል ሕግ አንቀጽ 88 ንኡስ አንቀጽ 4 የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤቱ የቅጣት አወሳሰን መመሪያ እንዲያወጣ ስልጣን ተሰጥቶታል፡፡

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤትም የተወሰኑ የወንጀል ጉዳዮች ማለትም ከ80 በመቶ ያላነሱ የወንጀል መዝገቦችን የሚይዙ የወንጀል ድንጋጌዎች ተመርጠው ጥናት ሲደረግ ቆይቶ የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ከግንቦት 9 ቀን 2002 ጀምሮ ተግባራዊ የሚሆን መመሪያ አውጥቷል፡፡

መመሪያውን ለማዘጋጀት የተለያዩ አገሮችን ልምዶች ለማግኘት ሙከራ ተደርጓል፡፡ ከተሞክሮዎች ልምድ በመውሰድ የተዘጋጁት የቅጣት መወሰኛ መመሪያዎች በወርክሾፕም ዳብረዋል፡፡ ቀጥሎም ለፍትህ ስርአት ማሻሻያ ቦርድ ቀርቦና ውይይት ተደርጎባቸው ተቀባይነት አግኝተዋል፡፡ በተደጋጋሚ አውደጥናቶችና ስልጠናዎች የተገኙ ግብአቶችን አካቶ የመጨረሻው መመሪያ ወጥቷል፡፡

ይህ ጽሁፍ የተዘጋጀው ስለመመሪያው ግንዛቤ ለመፍጠር እና በመመሪያው መሰረት ቅጣት እንዴት እንደሚወሰን የጋራ መግባባትን ለመፍጠር ነው፡፡ ጽሁፉ ሁለት ክፍል ያለው ሲሆን በክፍል አንድ በአጠቃላይ ስለቅጣት አወሳሰን የወንጀል ህጉን ድንጋጌዎች፣ የቅጣት አወሳሰን ልምድና ተሞክሮ እንዲሁም በሌሎች አገሮች የቅጣት አወሳሰን በአጭሩ ለማሳየት የሚሞክር

ሲሆን፣ በክፍል ሁለት የቅጣት አወሳሰን መመሪያው የሚመራባቸው መሰረታዊ መርሆዎች፣ ለቅጣት አወሳሰን መመሪያው የተመሰረተባቸው እምነቶች (assumptions) እና በመመሪያው መሰረት ቅጣት እንዴት እንደሚሰላ ለማሳየት ተሞክሯል።

ይህ ጽሁፍ ለውይይት መነሻ የሚሆን ሀሳብ የሚያቀርብ ሲሆን፣ በስልጠና በሚገኘው ግብአት በቀጣይነት ሊሻሻልና ሊዳብር የሚችል ነው።

ክፍል አንድ

የቅጣት አላማ፣ ግብና የቅጣት አወሳሰን መርሆዎች

1. የቅጣት አላማና ግብ

በወንጀል ህግ አንቀጽ 1 የወንጀል ህግ አላማና ግብ ተደንግጓል።

የወንጀል ህግ አንቀጽ 1

የወንጀል ሕጉ ዓላማ ለጠቅላላው ጥቅም ሲባል የአገራቱን መንግስት፣ የህዝቦቹን፣ የነዋሪዎችን፣ ሰላም፣ ደህንነት፣ ስርዓት፣ መብትና ጥቅም መጠበቅና ማረጋገጥ ነው።

የወንጀል ሕግ ግብ ደግሞ ወንጀል እንዳይፈፀም መከላከል ሲሆን ይህንን የሚያደርገው ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው በቅድሚያ ማስጠንቀቂያ በመስጠት፣ ማስጠንቀቂያነቱ በቂ ባልሆነበት ጊዜ ወንጀል አድራጊዎቹ ተቀጥተው ሌላ ወንጀል ከመፈፀም እንዲቆጠቡ ፣ ለሌሎች ማስተማሪያ እንዲሆኑ፣ ወይም እንዲታረሙ በማድረግ ወይም ተጨማሪ ወንጀሎች እንዳይፈፅሙ እርምጃዎችን በመውሰድ ነው።

ይላል።

ከድንጋጌው ሁለተኛ ፓራግራፍ መረዳት የሚቻለው የቅጣት አላማ ወንጀልን መከላከል እንደሆነ፣ ስለሆነም የወንጀል ህግ ግብን ማሳካት እንደሆነ፣

የቅጣቱም ግብ፣

- ወንጀል አድራጊው ሌላ ወንጀል እንዳይፈጽም የሚያደርግ (prevention)
- ሌሎችን ወንጀል ከመፈጸም እንዲቆጠቡ የሚያደርግ (deterrence)
- ወንጀል አድራጊን ማረም (rehabilitaiton)

እንደሆነ እንረዳለን።

2. የቅጣት አወሳሰን መርሆዎች

ቅጣት ሲወሰን በመሰረቱ ተመሳሳይና ተቀራራቢ ወንጀሎች በተመሳሳይ መልኩ ቅጣት ሊያርፍባቸው ይገባል። እንደወንጀሉ ክብደት ደግሞ ቅጣቱም ተመጣጣኝ መሆን አለበት። ስለሆነም ቅጣት የተፈለገውን ውጤት ያመጣ ዘንድ የሚመራባቸው መርሆዎች አሉት። እነርሱም፣

- ወጥነት (uniformity)
- ተመጣጣኝነት (proportionality)
- ግልጽነትና ተጠያቂነት (transparency and accountability)
- ተገማችነት (predictability)

ናቸው።

3. በኢትዮጵያ የቅጣት አወሳሰን ህጉና ልምዱ፣

3.1. ቅጣትን የሚመለከቱ የወንጀል ህጉ ድንጋጌዎች ይዘት

በህጉ ሁለተኛ ታላቅ ክፍል (ልዩ ክፍል)። ለእያንዳንዱ የወንጀል ድርጊት መነሻና መድረሻ ቅጣት ተቀምጠዋል።

አብዛኛዎቹ የቅጣት መነሻና መድረሻዎች የሚከተሉትን ይመስላሉ።

- ከ1 አመት እስከ 10 አመት
- ከ3 አመት እስከ 10 አመት
- ከ5 አመት እስከ 15 አመት

በህጉ ልዩ ክፍል ከተመለከቱት ቅጣቶች በተጨማሪ አጠቃላይ የቅጣት አወሳሰን ድንጋጌዎች አሉ።

- አንቀጽ 88 (የቅጣቶች አወሳሰን)
- አንቀጽ 84 (ጠቅላላ የቅጣት ማክበጃዎች)
- አንቀጽ 82 (ጠቅላላ የቅጣት ማቅለያዎች)
- አንቀጽ 85 (ልዩ የቅጣት ማክበጃዎች)
- አንቀጽ 83 (ልዩ የቅጣት ማቅለያዎች)
- ከአንቀጽ 179-189 (ቅጣቱ ሲከብደና ሲቀል ስለሚጣለው ቅጣት መጠን)
- ከአንቀጽ 190-200 (ቅጣትን ስለመገደብ) ናቸው።

እነዚህን የተለያዩ ድንጋጌዎች መሰረት አድርጎ ቅጣት እንዴት ይወሰናል?

በወንጀል ህግ አንቀጽ 189(1) የሚከተለው ተደንግጎ እናገኛለን፡፡

‹በአንድ ወንጀል ላይ ቅጣት የሚያከብዱና የሚያቃልሉ ጠቅላላ ምክንያቶች በተደራረቡ ጊዜ ፍርድ ቤቱ አስቀድሞ ማክበጃ ምክንያቶቹን ከግምት በማስገባት ያከብድና ቀጥሎ የሚያቃልሉትን ምክንያቶች መሰረት አድርጎ ቅጣቱን ያቃልላል›

ይላል፡፡

ከዚህ መረዳት እንደምንችለው መጀመሪያ ለማክበድ ከየት ይነሳል? የሚል ጥያቄ እንድናነሳ ያደርገናል፡፡ ስለሆነም በግልጽ ባይቀመጥም ዳኛው፣

- በቅድሚያ መነሻ ማስቀመጥ እንደሚኖርበት፣
- ቀጥሎ ማክበጃ ምክንያቶች ከአሉ ቅጣቱን ማክበድ እንደሚኖርበት፣
- ቀጥሎ ማቅለያ ምክንያቶች ከአሉ ቅጣቱን ማቅለል እንደሚኖርበት፣

ያስረዳል፡፡

ይሁንና፣

- መነሻው ስንት ይሁን? በሕጉ መልስ የለም፡፡
- ማክበጃዎች ሲኖሩ በምን ያህል ሊከብድ ይገባል ? በሕጉ መልስ የለም፡፡
- ማቅለያዎች ሲኖሩ በምን ያህል ሊቀል ይገባል ? በሕጉ መልስ የለም፡፡

ስለሆነም በወንጀል ህጉ የተቀመጡትን የቅጣት ድንጋጌዎችና ስለቅጣት አወሳሰን የተቀመጡት ድንጋጌዎች በፍርድ ቤት የሚሰጡ ቅጣቶች፣

- ወጥነት፣
- ትክክለኛነት ያለው፣

ለማድረግ የሚያስችሉ አይደሉም፡፡

3.2. የቅጣት ውሳኔዎች ግምገማ

ቅጣት የተሰጠባቸው መዝገቦችን ስንመለከት፣

አቃቤ ህግ፣

- ቅጣቱ ከብዶ ይወሰን፣
- ተመጣጣኝ ቅጣት ይሰጠው፣

ከሚል ባለፈ ከብዶ ሲባል ከባዱ ምን ያህል እንደሆነ፣

- መነሻው ስንት ሆኖ ሊከብድ እንደሚገባ፣
- ተመጣጣኝ የሚሆነው ምን እንደሆነ ፣

የሚያመለክቱ አይደሉም።

በተከሳሽ በኩል የሚቀርቡ የቅጣት አስተያየቶችም ጥቅል ሆነው ከሚቀርቡ በስተቀር ተመሳሳይ ችግር ያለባቸው ናቸው።

ዳኛው ቅጣትን ሲወስንም፣
ቅጣትን ለማክበድ፣

- የወንጀል ሪከርድ አለው
- የወንጀል አፈጻጸሙ አደገኛነት አለው፣
- ድርጊቱ የተፈጸመው በአፍቅሮ ንዋይ በመሆኑ የሚሉ ምክንያቶችን በመጥቀስ፣

ቅጣቱን ለማቅለል

- የወንጀል ሪከርድ የለውም ስለሆነም አደገኛ አይደለም።
- የቤተሰብ አስተዳዳሪ ነው። ወዘተ የሚሉ ምክንያቶችን በመጥቀስ፣

ቅጣት ይወስናል።

ይሁንና ዳኞች እነዚህን ምክንያቶች ይጥቀሱ እንጂ፣

- በየትኛውም መዝገብ ቅጣቱን ለመወሰን መነሻው ስንት መሆን እንዳለበት ተመልክቶ አይታይም።
- በማክበዣነት የቀረቡትንና በማቅለያነት የቀረቡትን ምክንያቶች የሚቀበለውና የሚቀበሉትንና የማይቀበሉትን ከለዩ በኋላ፣ ከምክንያቶቹ ጋር ግንኙነቱን ለማስረዳት በማይቻል መልኩ በጥቅሉ የቅጣቱ መጠን ይቀመጣል።

ስለሆነም፣

- መነሻ የቅጣት መጠኑ ስንት እንደሆነ፣
- በማክበዣነት የተቀመጡት ምክንያቶች ቅጣቱን በማክበድ ያላቸው አስተዋጽኦ እንዲሁም
- ማቅለያ ምክንያቶች እንዴት አገልግለው ቅጣቱ እንደቀለለ፣

ለማወቅ አይቻልም።

ከዚህ አጠቃላይ ግንዛቤ በመነሳት በአገራችን ቅጣት አወሳሰን ምክንያታዊነት የጎደለው፣ በእርግጥም የተጣለው ቅጣት አግባብነት ያለው መሆኑን ለማስረዳት አይቻልም። በዚህም ምክንያት፣

1. በአንድ ዳኛ በተለያየ ጊዜ ወይም በተለያዩ ዳኞች ተቀራራቢና ተመሳሳይ ለሆኑ ወንጀሎች የሚሰጡ የተለያዩ ቅጣቶች መኖራቸው፣
2. ከዚህም የተነሳ በቅጣት አወሳሰን ተገማችነት የሌለው መሆኑ፣
3. ቅጣት አወሳሰን ግልጽነት የሌለውና በፍትህ አካላቱ ባለሙያዎች ላይ ተጠያቂ ለማድረግ የማያስችል ሆኖ እናገኘዋለን።

4. የሌሎች አገሮች ልምዶች

የአገራችን የወንጀል ህግ ስርአትና አቀራረጽ በኮንቲኔንታል የህግ ስርአት እንዳለው የሕግ አቀራረጽ በኮድ የተዘጋጀ ነው። ይሁንና በኔዘርላንድ ካለው የተወሰነ ተሞክሮ በስተቀር በሌሎቹ ተመሳሳይ የህግ ስርአት ባላቸው አገራት ቅጣት አወሳሰን በመሰረቱ አሁን በአገራችን ካለው የተለየ አይደለም።

የኮመንሎው የህግ ስርአት ተከታይ በሆኑ አገሮች በተነጻጻሪ ዝርዝር የቅጣት አወሳሰን መመሪያ አዘጋጅቶ ተግባራዊ የማድረግ ተሞክሮና ልምድ አለ። በአሜሪካ በፌዴራል እንዲሁም በክልል (ስቴትስ) የዳበረ የቅጣት አወሳሰን ጋይድላይን ዝግጅትና በዚሁ መሰረት የመስራት የዳበረ ልምድ አለ። በእንግሊዝ በተመሳሳይ መልኩ በየወንጀል አይነቱ የቅጣት ጋይድላይን አዘጋጅቶ ቅጣት የሚወሰንበት የዳበረ ልምድ አለ።

ለማሳያ ያህል የአሜሪካን ፌዴራሉን ጋይድላይን እና የኔዘርላንድን እንመልከት፣

አሜሪካ

በአሜሪካ ከ1970ዎቹ በፊት የቅጣት አወሳሰን ስርአቱ indeterminate sentencing ተብሎ ይታወቅ የነበረ ነው።

የወንጀል ጥፋት የፈጸመ ሰው እና የጤና ችግር ያለበት ሰው በተመሳሳይ መልኩ መታየት አለባቸው የሚል አመለካከት ገዢ አስተሳሰብ የነበረበት ጊዜ ነበር። ስለሆነም ሀኪም በሽተኛውን

አክሞ ለማዳን ለጤናው ችግር ምክንያቱ ምንድነው ብሎ አጥንቶ ህክምና በመስጠት እንደሚያድነው ሁሉ በወንጀል ጥፋተኛ የሆነ ሰውም እንደበሽተኛ በመታየት በተመሳሳይ ታክሞ መዳን አለበት የሚለው አስተሳሰብና ፍልስፍና (ማስተማርና ማረም) የበላይነት ያገኘበት ጊዜ ነበር።[1]

ዳኛው ቅጣት ሲወስን ጥፋተኛው የሚቀጣበትን ሬንጅ ያስቀምጣል (ለምሳሌ ከ10-20 አመት) ወይም ጣሪያውን ብቻ ያስቀምጣል (እስከ 20 አመት)። ፖሮል ኮሚሽን የሚባል ተቋም ጥፋተኛው በዳኛው ከተወሰነበት ከፍተኛው የቅጣት ጣሪያ (1/3ኛ) ከጨረሰ በኃላ የፍርደኛውን ሁኔታ እየገመገመ በዚሁ እንዲያበቃ ወይም ከጣሪያው ሳይበልጥ ቅጣቱን እንዲጨምር ሊወስን ይችላል። በዚህ መልኩ ከሞላ ጎደል በነበረው ልምድ አጥፊው ከተጣለበት ቅጣት ጣሪያ 15 በመቶ ብቻ ነበር በማረሚያ ቤት የሚቆየው።[2]

በ1960ዎቹ አካባቢ ወንጀል ከመቀነስ እና በቁጥጥር ስር ከመዋል ይልቅ እየጨመረ መምጣቱ፣ ለዳኞች እና ፓሮል ኮሚሽን ስልጣንን አላግባብ የመገልገልና በታራሚዎች ላይ አድልዎ እየተፈጸመ ነው የሚለው አመለካከት እየተስፋፋ መምጣቱና ሌሎች ምክንያቶች ተደራርበው ይህ አይነቱ የቅጣት አወሳሰን ስርአት ጥያቄ ውስጥ እየገባ እንዲመጣ አድርጓል።[3]

ይህ ወንጀል አድራጊዎች በተገቢው ሁኔታ ቅጣት ማግኘት አለባቸው የሚለው እንቅስቃሴ ምክንያት ሆኖ የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ተዘጋጅቶ ተግባራዊ ማድረግ ተጀመረ። የፌዴራሉ መንግስት ቅድሚያውን ቢወስድም ስቴትስ (ወይም የክልል መንግስታት) ይህንን በመከተል የየራሳቸውን የቅጣት መመሪያ በማዘጋጀት ተግባራዊ ማድረግ ጀምረዋል።

የፌዴራል መንግስቱ የቅጣት አወሳሰን መመሪያ (sentencing guideline) በጣም ዝርዝር የሆነ (583 ገጽ ያለው) ነው። በጋይድላይኑ መሰረት ፍርደኞች ቢያንስ 85 በመቶ ያላነሰውን በዳኛ የተወሰነውን ፍርድ መጨረስ አለባቸው።

[1] sentencing guideline, judicial discretion, and crimes (internet material) page 3 ተመልከት
[2] ከላይ የተጠቀሰው፣ ገጽ 5
[3] ከላይ የተጠቀሰው፣ ገጽ 6

ጋይድላይኑ ቅጣትን ከዝቅተኛው እስከ ከፍተኛው በመነሻውና በመድረሻው መካከል ከ6 ወር ያላነሰ፣ ከ25 በመቶ ያልበለጠ ሬንጅ ባለው 43 እርከኖች የተከፋፈለ ደረጃዎች (offence level) አለው። ከወንጀል አድራጊው ያለፈ የህይወት ታሪኩ ጋር በተያያዘ ወደኃን በአምስት እርከኖች የተከፋፈለ ነው።[4]

የቅጣት አወሳሰን በመመሪያው መሰረት፣

1. በቅድሚያ ከተፈጸመው ወንጀል አንጻር በመመሪያው በተመለከተው መስፈርት መሰረት የትኛው የወንጀል ደረጃ (offence level) ላይ እንደሚወድቅ ይለያል።
2. ሌሎች ቅጣቱን የሚያከብዱ እና የሚያቀሉ ምክንያቶች እየታዩ እርከኑ ከፍ ወይም ዝቅ ይላል።

ለምሳሌ ሌብነትን ብንወስድ፣

- በሌብነት የተገኘው ጥቅም እስከ ብር 5000 ከሆነ የወንጀል ደረጃው offence level እርከን 6 ነው። (ከ0-6 ወራት)
- ከ5000-10000 ከሆነ በሁለት እርከን ጨምሮ መነሻው እርከን 8 ይሆናል።(ከ0-6 ወራት)
- ከ10000-30000 ከሆነ በአራት እርከን ጨምሮ መነሻው እርከን 10 ይሆናል።(ከ6-12 ወራት)
- ከ2.5 ሚሊዮን በላይ ከሆነ 18 እርከን ጨምሮ መነሻው ሌቭል 24 ይሆናል። (ከ51-63 ወራት)(4 አመት ከ3 ወር-5 አመት ከ3 ወር)

በህይወት ታሪኩ መሰረት ደረጃው ወደኃን ይለያል።

ለምሳሌ፣

- ከአንድ አመት ያላነሰ የታሰረ ከሆነ ለእያንዳንዱ ቅጣት 3 ነጥብ ይኖረዋል።
- ከ60 ቀናት ያላነሰ የታሰረባቸው ለእያንዳንዱ ቅጣት 2 ነጥብ ይኖረዋል። ወዘተ፣

እነዚህን በመደመር የሚገኝ ነጥብ ይኖራል።

ውጤቱ (0-1) ወይም (2-3)፣(4-6) ሊሆን ይችላል። በዚህ መሰረት ወደኃን ያለው እርከን ይታወቃል።

[4] አባሪውን ይመልከቱ፣

ሁለቱ የሚገናኙበት ሳጥን (የቅጣት ሬንጅ) ቅጣት የሚጣልበት ሬንጅ ይሆናል ማለት ነው። ዳኛው በዚህ ሬንጅ ውስጥ ቅጣቱን ይጥላል።

በአሜሪካ በተለያዩ ስቴትስ የተለያዩ የቅጣት አወሳሰን መመሪያዎች አሉ። በሁሉም የአሜሪካ ስቴትስ መመሪያውን ከማክበር አንጻር በዳኞች ላይ የተጣለው ግዴታ ተመሳሳይ አይደለም። ዳኞች መመሪያውን ተከትለው ከመስራት አንጻር የመከተል ግዴታቸውን በተመለከተ ወይም ጥብቅነቱን በተመለከተ በአራት ከፍሎ ማስቀመጥ ይቻላል። እነርሱም፣

- በመመሪያው ከተቀመጠው ሬንጅ መውጣት በፍጹም የተከለከለበት፣
- በመመሪያው ከተቀመጠው ሬንጅ መውጣት ይቻላል፣ ይሁንና ዳኛው ምክንያቱን ማስቀመጥ እንደሚኖርበትና ይህም በይግባኝ ታይቶ ሊሻር የሚችልበት፣
- በመመሪያው ከተቀመጠው ሬንጅ መውጣት ይቻላል፣ ይሁንና ዳኛው ምክንያቱን ማስቀመጥ እንደሚኖርበት፣
- ምክንያት መስጠት ሳያስፈልግ ከጋይድላይኑ ውጭ መወሰን የሚቻልበት[5]

ኔዘርላንድ፣

በኔዘርላንድ ለማንኛውም ወንጀል ዝቅተኛው መነሻ አንድ ቀን ነው። በዝርዝር ህግ ሌላ ጣሪያ ካልተቀመጠ ጣሪያው 15 አመት ነው። የወንጀል ህጉ ለማንኛውም ወንጀል በመቀጮ መቅጣትን ያደፋፍራል። በእስር ለሚደረግ ቅጣት ለምን አስፈላጊ እንደሆነ ዳኛው ምክንያት እንዲያስቀምጥ ያዛል። ዳኛ እስርን ሲወስን ብቻ ሳይሆን የእስር ጊዜውን መጠን ለምን እንደወሰነ ምክንያት እንዲያስቀምጥ ህጉ ያዛል።[6]

በኔዘርላንድ የቅጣት አወሳሰን ወጥነት የሌለውና ተገማች አለመሆኑ አሁንም ችግር ነው። ይሁንና በተወሰኑ የወንጀል አይነቶች በቅጣቶች መካከል ልዩነቶች ዝቅተኛ እንደሆኑ ጥናቶች ያመለክታሉ። ለዚህም በጠቅላይ አቃቤ ህጎች ቦርድ የወጣ አቃቤ ህጎች የቅጣት የውሳኔ ሀሳብ ሲያቀርቡ የሚመሩበት መመሪያ እንደሆነ ይጠቀሳል። በመመሪያው ለእያንዳንዱ የወንጀል ድርጊት ምን ያህል ነጥብ ሊሰጠው እንደሚገባ የተቀመጠ ሲሆን፣ አቃቤ ህጎች የቅጣት አስተያየት ሲያቀርቡ ይህንን መመሪያ ተከትለው ነው።

---

[5]

[6] sentencing guidelines around the world, (internet material), p 36-38

ለምሳሌ

- ለብስክሌት ስርቆት 10 ነጥብ፣
- መኖሪያ ቤት ገብቶ መስረቅ 60 ነጥብ፣
- የተጠቀመበት መሳሪያ 5 ነጥብ ያስጨምራል።
- በወንጀል ሰለባው ላይ ጉዳት ማድረስ ሌላ 10 ነጥብ ያስጨምራል።
- መከራ ከሆነ ደግሞ ነጥቡ ይቀንሳል።
- ደጋጋሚነት ነጥቡን በግማሽ ያሳድጋል። ወዘተ

እነዚህን በማዳመርና በመቀነስ ነጥቡ ከ1 ጀምሮ-ይኖራል።

ከእነዚህ ውስጥ

- እስከ 180 ነጥብ ያለው እንዳለ ይወሰዳል።
- ከ181-540 ያሉት እያንዳንዱ ነጥብ የአንድ ነጥብ ግማሽ(1/2ተኛ) ይወሰዳሉ።
- ከ541 በላይ ያሉት እያንዳንዱ ነጥብ የአንድ ነጥብ ሩብ (1/4ተኛ) ይወሰዳሉ።

በዚህ መሰረት የተገኘው ነጥብ ተደምሮ የትኛው ነጥብ ላይ እንደሚያርፍ ይታወቃል። እያንዳንዱ ነጥብ (22 ዩሮ መቀጮ ወይም 1 ቀን እስራት ወይም የ2 ሰአት ግዴታ ስራ ያስከትላል)

ስለሆነም አቃቤ ህጉ በአጠቃላይ፣

- የተገኘው ነጥብ ከ30 ነጥብ በታች ከሆነ ከመክሰስ ይልቅ መቀጮ እንዲከፍል ወይም የግዴታ ስራ እንዲሰራ ያደርጋል።
- ከ30-60 ከሆነ የግዴታ ስራ እንዲሰራ እንዲታዘዝ ሊከስ ይችላል።
- ከ60 በላይ ሲሆን በየነጥቡ ደረጃ የተቀመጠ የቅጣት መጠን ለምሳሌ ከ120 ነጥብ በላይ ከሆነ እስራት እንዲቀጣ ከነመጠኑ የቅጣት ውሳኔ አስተያየት ያቀርባል።

ፍርድ ቤት የአቃቤ ህጉን ሀሳብ የመቀበል ግዴታ የለበትም። ይሁንና መመሪያ በወጣላቸው የወንጀል አይነቶች ፍርድ ቤቶች የአቃቤ ህጉን የቅጣት አስተያየት ተከትለው የሚወስኑ መሆኑን ጥናቶች ያሳያሉ።

በአንዳንድ የቅጣት አወሳሰን መመሪያዎች አቃቤ ህጉ የቅጣት ሀሳቡን ሲያቀርብ ከተቀመጠው መመሪያ ውጭ ከሆነ ምክንያት እንዲያቀርብ ይጠየቃል። በአንዳንዶቹ ምክንያት ማስቀመጥ ግዴታ አልተጣለበትም። ጥናቶች እንደሚያመለክቱት አቃቤ ህግ ምክንያት የማቅረብ ግዴታ በሌለበት የወንጀል አይነቶች ላይ ከአቃቤ ህግ አቃቤ ህግ ልዩነቱ የሰፋ ነው።

አቃቤ ህግ በመመሪያው ከተቀመጠው ወጥቶ የቅጣት አስተያየት የሚያቀርብባቸው እየተሰባሰቡ መመሪያውን ለማሻሻል ይውላሉ። አቃቤ ህጉ በመመሪያው ከተቀመጠው በጣም በተራራቀ መልኩ የቅጣት አስተያየት አቅርቦ ከሆነ ከአቃቤ ህጉ ጋር ውይይት ይደረግበታል። ተጠያቂነትም ያስከትላል።[7]

ክፍል ሁለት

የወንጀል ቅጣት አወሳሰን መመሪያ ቁጥር 1/2002

1. የመመሪያው አላማና ግብ

በመመሪያው አንቀጽ 3 የሚከተለው ተደንግጎ እናገኛለን

አንቀጽ 3 . የመመሪያው አላማና ግብ፣

1. የመመሪያው አላማ በወንጀል ፍትህ ስርአቱ ግልጽነትና ተጠያቂነትን ባረጋገጠ መልኩ ውጤታማና ተገማችነት ያለው ቅጣት የሚሰጥበትን ስርአት በመመስረት ወንጀል እንዳይፈጸም መከላከል ነው።
2. መመሪያው የሚከተሉት ግቦች ይኖሩታል።
   ሀ. በተቀራራቢና ተመሳሳይ የወንጀል ጉዳዮች መካከል ተቀራራቢነት ያለው የቅጣት አወሳሰን (ወጥነትን) ማረጋገጥ፣
   ለ. እንደወንጀሉ ክብደትና አደገኛነት መሰረት ተመጣጣኝ ቅጣት ያለው የቅጣት አወሳሰን ማረጋገጥ ነው።

[7] ከላይ የተጠቀሰው፣

2. የቅጣት እርከን ሰንጠረዥ

በመመሪያው ቅጣትን ለመወሰን ዝርዝር ሰንጠረጦች ተዘጋጅተዋል። እነዚህም ነጻነትን የሚያሳጡ ቅጣት ሰንጠረዥ እና የገንዘብ መቀጮ ሰንጠረዥ በሚል ተከፋፍለዋል።

2.1. ነጻነትን የሚያሳጡ ቅጣት እርከን ሰንጠረዥ

ይህ በመመሪያው አባሪ አንድ ሆኖ ተያይዞ የሚገኝ ሰንጠረዥ ሲሆን የወንጀል ሕጉን ዝቅተኛ የቅጣት መነሻ (1 ቀን የግዴታ ስራ) እና ከፍተኛውን የሞት ቅጣት መሰረት በማድረግ 39 ደረጃዎች ያሉት የቅጣት እርከኖች እንዲኖሩት ሆኖ የተዘጋጀ ነው።

አላማው አሁን በወንጀል ህጉ ያለውን በመነሻና በመድረሻ መካከል ያለውን ሰፊ ፍቅድ ስልጣን (discretion) በማጥበብ በወንጀል ህጉ አንቀጽ 88 ንኡስ አንቀጽ 4 እንደተመለከተው ወጥነትንና ተመጣጣኝነትን ማረጋገጥ ነው።

ሰንጠረዡ ሲዘጋጅ ለእያንዳንዱ የቅጣት እርከን መነሻና መድረሻ ያለው ሲሆን፣ የሚከተሉትን መሰረተ ሀሳቦች መሰረት ባደረገ መልኩ የተዘጋጀ ነው።

1. የቅጣት መነሻቸው ከዝቅተኛው ጀምሮ ከፍ እያለ ሲሄድ በመነሻውና በመድረሻው መካከል ፍቅድ ስልጣን (range) እንዲኖር ሆኖ ተዘጋጅቷል። (ሬንጁ ዝቅተኛው 3 ወር ሲሆን ከፍተኛው 5 አመት ነው።
    - የቅጣት እርከን 1 ሬንጁ 3 ወር(በትክክል 2 ወር ከሃያ ቀን) ሆኖ ደረጃ በደረጃ እያደገ ይሄዳል።
    - ከቅጣት እርከን 12 ማለትም (ከ2 አመት- 2 አመት ከ6 ወር) ጀምሮ ሬንጁ ከስድስት ወር ያላነሰ ነው።
    - ከእርከን 21 ማለትም (ከ5 አመት መነሻ) ጀምሮ ሬንጁ ከአንድ አመት ያላነሰ ነው።
    - ከእርከን 29 ማለትም (ከ10 አመት መነሻ) ጀምሮ ሬንጁ ከሁለት አመት ያላነሰ ነው።
    - ከእርከን 34 ማለትም (ከ15 አመት መነሻ) ጀምሮ ሬንጁ ከሶስት አመት ያላነሰ ነው።

2. በየደረጃው ያለው የቅጣት እርከን መነሻ ሲቀመጥ፣ ከቅጣት እርከኑ ዝቅ ብሎ ከነበረው የቅጣት እርከን አማካይን መነሻ በማድረግ የቅጣት መነሻና መድረሻው ተወስኗል፡፡
3. ለዚህ መመሪያ አላማ የአንድ ቀን እስራት ከአንድ ቀን (8 ሰአት) የግዴታ ስራ ጋር ተመጣጣኝ ተደርጎ ተወስዷል፡፡
4. በቅጣት ማቅለያ ጊዜ የእስራት ቅጣት ወደመቀጮ እንደሚቀየር በወንጀል ሕግ አንቀጽ 179 የሚደነግግ በመሆኑ ወደመቀጮ ሲቀየር ስንት ሊሆን እንደሚችል በሚያሳይ መልኩም የቅጣት እርከኑ ተዘጋጅቷል፡፡

2.2. የገንዘብ መቀጮን የሚመለከተው ስንጠረዥ፣

የወንጀል ህጉን አንቀጽ 90 መሰረት በማድረግ የገንዘብ መቀጮም ደረጃ ወጥቶለታል፡፡

- መነሻ ያደረገውም በአንቀጽ 90(1 እና 2) መሰረት ነው፡፡
- ዝቅተኛ መነሻ ግን ለሁሉም ተመሳሳይ በህጉ የተመለከተው ነው፡፡ (10 ብር እና 100 ብር)
- በዚህ መሰረት የገንዘብ መቀጮ ከዝቅተኛው ጣሪያ 1000 ብር እስከ ብር 500 ሺህ ሊደርስ በሚችል መልኩ ተዘጋጅቷል፡፡[8]

3. መመሪያው የሚመራባቸው አጠቃላይ ድንጋጌዎች፣

1. በወንጀል ሕግ 189 ፍርድ ቤቶች ቅጣትን ሲወስኑ መጀመሪያ ማክበድ እንደሚገባቸው ቀጥለው ደግሞ ማቅለያ ምክንያቶችን መሰረት በማድረግ ማቅለል እንዳለባቸው ይደነግጋል፡፡ ይህም ቅጣቱን ለማክበድ በመጀመሪያ መነሻ ቅጣት ሊወስኑ እንደሚገባ ያመለክታል፡፡ ስለሆነም ዳኞች ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶችን መሰረት አድርገው ቅጣት ከመወሰናቸው በፊት መነሻ ቅጣት ማስቀመጥ እንደሚገባቸው ያመለክታል፡፡ ስለሆነም ዳኞች በቅድሚያ መነሻ ቅጣት ሊያስቀምጡ እንደሚገባ መመሪያው ያስገድዳል፡፡
2. በወንጀል ህጉ አንቀጽ 88 ንኡስ አንቀጽ 4 ጠቅላይ ፍርድ ቤት በቅጣት አወሳሰን ወጥነትና ትክክለኛነትን ለማረጋገጥ መመሪያ እንደሚወጣ ይደነግጋል፡፡ ከዚህ በመነሳትም ወንጀሎችን በተመሳሳይ ደረጃ የሚያስቀምጣቸውን ባህርይ መሰረት በማድረግ ለተመሳሳይ ወንጀሎች ተመሳሳይና ተቀራራቢ ቅጣት መቅጣት፡፡ (ወጥነት)፣ እንዲሁም የወንጀል ፍሬነገሩ ተመሳሳይ ቢሆንም እንደወንጀሉ ከባድነትና አደገኛነት

[8] በቅጣት መመሪያው አባሪ ሁለትን ተመልከት

ደረጃዎችን በማውጣት ቅጣት መቅጣት (ተመጣጣኝነት/ትክክለኛነት) ለማረጋገጥ እንዲቻል ለወንጀሎች የወንጀል ደረጃ ሊወጣላቸውና በዚህ መሰረት ቅጣቱ ሊወሰን እንደሚገባ ያስቀምጣል፡፡

3. ህግ አውጪው ለእያንዳንዱ የወንጀል ድርጊት የቅጣት መነሻና መድረሻ ያስቀመጠ ሲሆን፣ ይህም እንደወንጀሉ ሁኔታ ከመነሻው ጀምሮ ቅጣቱን ሊወስን እንደሚችል የሚያሳይ ነው፡፡ ስለሆነም በወንጀሉ ከባድነት ወይም አፈጻጸም ቀላል የሚባለው ለወንጀሉ ከተቀመጠው መነሻ ቅጣት ጀምሮ እንደወንጀሉ ከባድነት ደረጃ በደረጃ እያደገ በሚሄድ መልኩ ቅጣቱ ሊወሰን እንደሚገባው ያስቀምጣል፡፡
4. ህግ አውጪው በወንጀል ልዩ ክፍሉ ለእያንዳንዳንዱ ወንጀል ያስቀመጠው ጣሪያ ላይ የሚደረሰው ጠቅላላ ማክበጃ ምክንያቶች ሲኖሩ እንደሆነ ያመለክታል፡፡ ስለሆነም ማክበጃ ምክንያቶችን መሰረት አድርጎ ቅጣቱ ከመክበዱ በፊት የሚቀመጠው መነሻ ቅጣት የወንጀሉ ከባድነት ከፍ ያለ ቢሆንም (በህጉ ካልተወሰነ በስተቀር (ለምሳሌ ያህል በሞት ይቀጣል፣ በእድሜ ልክ እስራት ይቀጣል በሚል መልኩ ካልተቀመጠ[9]) ጣሪያው ላይ አይሆንም፡፡
    - ቅጣቱ እንዲከብድ ህጉ በደነገገ ጊዜ (84) ለቅጣቱ ማክበጃ የሆኑትን ምክንያቶች አይነትና ብዛት እንዲሁም ወንጀለኛው የፈጸመውን ጥፋት ከባድነት በማመዛዘን ፍርድ ቤቱ በዚህ ሕግ ልዩ ክፍል በተመለከተው አግባብነት ባለው ድንጋጌ ከተወሰነው ቅጣት ጣሪያ ሳያልፍ ቅጣቱን ይወስናል፡፡ (አንቀጽ 183)
5. በተመሳሳይ የቅጣት እርከን ላይ ለሚገኙ ወንጀሎች በቅጣት ማክበጃና ማቅለያ መሰረት የሚኖረው ጭማሪ ወይም ቅነሳ ተመሳሳይ ሊሆን ይገባል፡፡
6. ዳኞች በተቀመጠው ፍቅድ ስልጣን (range) ከመነሻው እስከ መድረሻው በመመሪያው ያልተመለከቱ ሌሎች ምክንያቶችን መሰረት በማድረግ ለመወሰን ይችላሉ፡፡
7. መመሪያው በወንጀል ህጉ የተቀመጡትን የቅጣት አወሳሰን ድንጋጌዎች ለማስፈጸም የሚወጣ በመሆኑ፣ በወንጀል ህጉ ውስጥ የተቀመጡትን አጠቃላይ መርሆዎችና ድንጋጌዎች መሰረት አድርጎ እየተተረጎመ ሊሰራበት እንደሚገባ ያስቀምጣል፡፡

[9] ለምሳሌ አንቀጽ 671(2)

4. በመመሪያው መሰረት ቅጣት የሚወሰንበት ሁኔታ፣

በሰንጠረዡ መሰረት ቅጣትን ለመወሰን በመጀመሪያ የሚነሳው መሰረታዊ ጥያቄ በዚህ ሰንጠረዥ መሰረት ቅጣትን እንዴት እንወስናለን የሚለው ነው፡፡ ማለትም፣

1. መነሻ ቅጣት እንዴት እንወስናለን?
2. በማክበጃዎች መሰረት እንዴት እንወስናለን ?
3. በማቅለያዎች መሰረት እንዴት እንወስናለን ?

የሚሉት ናቸው፡፡

4.1. የወንጀል ደረጃዎችን እንደወንጀሉ ከባድነት መለየት፣

በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 88(2) ዳኛው ቅጣትን ሲወስን የወንጀል አድራጊውን ግላዊ የአደገኛነት መጠን፣ ያለፈ የህይወት ታሪኩን፣ ወንጀሉን ለማድረግ ያነሳሱትን ምክንያቶችና የሀሳቡን አላማ፣ የግል ኑሮውን ሁኔታ፣ የትምህርቱን ደረጃ እንዲሁም የወንጀሉን ከባድነትና የአፈጻጸሙን ሁኔታዎች በማመዛዘን ነው ይላል፡፡

በዚህ ድንጋጌ የተመለከቱት ምክንያቶች የሚያመለክቱት የተፈጸመው ወንጀልና የተጣሰው የወንጀል ድንጋጌ አንድ ቢሆንም በዚህ ድንጋጌ ውስጥ ከተመለከቱት ምክንያቶች መሚላትና አለመሚላት አንጻር ቅጣት በተለያዩ ወንጀል አድራጊዎች መካከል ሊለያይ እንደሚችል ነው፡፡ ተመሳሳይ አይነት ወንጀል ሆኖ አንዱ ወንጀለኛ ዝቅተኛ ቅጣት ሲቀጣ ሌላው ደግሞ ከባድ ቅጣት ሊቀጣ እንደሚችል የሚያመለክት ነው፡፡ ይህም ወንጀሉ ተመሳሳይ ቢሆንም የተለያየ የከባድነት ደረጃዎች ሊኖሩት እንደሚችሉ የሚያመለክት ነው፡፡

ከዚህ በመነሳትም መመሪያው የተፈጸመው ወንጀል አንድ የወንጀል ህጉን ድንጋጌ የሚጥስ ቢሆንም ወንጀሉ እንደክብደቱ ደረጃዎች ሊወጡለት የሚችሉ መሆኑን ታሳቢ ባደረገ መልኩ የወንጀል ደረጃዎች ለተለያዩ የወንጀል አይነቶች አዘጋጅቷል፡፡

በመመሪያው መሰረት ለወንጀሎች የተለያየ የወንጀል ደረጃ ሲወጣ ግን በአንቀጽ 88(2) ያሉትን ምክንያቶች በሙሉ በመስፈርትነት አልተጠቀመም፡፡ ምክንያቱም በድንጋጌዎች የተቀመጡት ቅጣትን ለመወሰን ያገለግላሉ ተብለው የተቀመጡት ምክንያቶች በተለያዩ የወንጀል ህጉ ውስጥ

ተመልክተው እናገኛቸዋለን፡፡ እነዚህ ምክንያቶች አንዳንድ ጊዜ ቅጣቱን ለማክበድ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ቅጣቱን ለማቅለል ሊውሉ ይችላሉ፡፡

ለምሳሌ፣

1. የወንጀል አድራጊው ያለፈ የህይወት ታሪኩን በሚመለከት ቀድሞ ወንጀል አድርጎ የተቀጣ ከሆነ በማክበጃነት (አንቀጽ 84(1)(ሐ)፣ ቀድሞ ወንጀል ፈጽሞ ያልነበረና መልካም ጸባይ የነበረው ከሆነ በማቅለያነት (አንቀጽ 82(1)(ሀ) ያገለግላል፣
2. ወንጀሉን የፈጸመው በከሀዲነት፣ በምቀኝነት ከሆነ በማክበጃነት (አንቀጽ 84(1)(ሀ)፣ ከፍ ባለ ሀይማኖታዊ ወዘተ አላማ ከሆነ በማቅለያነት (አንቀጽ 82(1)(ለ) ያገለግላል፣ ወዘተ...

በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 189 እንደተመለከተው ዳኛው በቅድሚያ ማክበጃ ምክንያቶችን መሰረት አድርጎ እንደሚያከብድ ያስቀመጠ ስለሆነ፣ በማክበጃ ምክንያቶች መሰረትም ቅጣቱን ለማክበድ መጀመሪያ መነሻ ቅጣት ማስቀመጥ ስለሚያስፈልግ፣ መነሻ ቅጣቱ ሲወሰን ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች ከመታየታቸው በፊት የሚወሰን ነው ማለት ነው፡፡

ስለሆነም የወንጀል ደረጃዎችን ለማውጣት በወንጀል ህጉ 88 ያሉት ምክንያቶች ሁሉ ሳይሆን ታሳቢ የተደረጉት በአንድ ወይም በሌላ መልኩ በማክበጃነት ወይም በማቅለያነት ሊጠቀሱ የማይችሉ በአንቀጽ 88 የተመለከቱት ምክንያቶች ናቸው፡፡

ስለሆነም መመሪያው የወንጀል ደረጃዎችን ለማውጣት ቅድሚያ የሰጠው የወንጀል ደረጃውን ከወንጀሉ ከባድነት አንጻር ደረጃ በማውጣት ነው፡፡

ስለሆነም ጥፋት አድራጊው ጥፋተኛ የተባለበት የወንጀል ድንጋጌ አንድ ቢሆንም፣ የጥፋቱ አፈጻጸም አደገኛነትና ያስከተለው ጉዳት ከባድነት አንዱ ከሌላው የተለየ ከሆነ መነሻ ቅጣታቸውም ተመሳሳይ ሊሆን ስለማይገባው እንደወንጀሉ ከባድነት መነሻው ከዝቅተኛው ጀምሮ ከፍ እያለ ሊሄድ ይገባል የሚል መነሻ አለው፡፡ በዚህ መሰረትም በዚህ መመሪያ ለተወሰኑት ወንጀሎች የወንጀል ደረጃዎች ተዘጋጅተውላቸዋል፡፡

4.2. የመነሻ ቅጣት አወሳሰን፣

1. መመሪያው ህግ አውጪው ለእያንዳንዱ የወንጀል ድርጊት የቅጣት መነሻና ጣሪያ አድርጎ ያስቀመጣቸው የቅጣት መጠኖች ትርጉም ሊኖራቸው በሚችል መልኩም የቅጣት መመሪያው መዘጋጀት አለበት የሚልም መነሻ አለው። ማለትም በወንጀል አፈጻጸሙም ሆነ ከባድነቱ ቀላልና ዝቅተኛ የሚባለው የቅጣቱ መነሻ በወንጀል ህጉ የተቀመጠው መነሻ መሆን አለበት የሚል መነሻ አለው። ለምሳሌ ቅጣቱ ከ1 አመት ቀላል እስራት እስከ 5 አመት ጽኑ እስራት የሚል ከሆነ፣ ድንጋጌውን በመጣስ ከሚፈጸመው ወንጀል በተነጻጻሪ ቀላልና ዝቅተኛ የሚባለው የወንጀል ድርጊት መነሻ ቅጣቱ 1 አመት ቀላል እስራት መሆን አለበት የሚል ነው። ስለሆነም ለእያንዳንዱ የወንጀል ድንጋጌ ዝቅተኛ ደረጃ በወንጀል ህጉ ልዩ ክፍል የተቀመጠው ዝቅተኛ መነሻ ይሆናል።
2. በወንጀል ድንጋጌው ውስጥ ለሚወድቀው ከፍተኛ የወንጀል ደረጃ ለድንጋጌው የተመለከተው ጣሪያ ላይ አይደርስም። ምክንያቱም በልዩ ክፍል የተመለከቱት የቅጣት ጣሪያ ላይ የሚደረሰው ጠቅላላ የቅጣት ማክበጃዎች ሲኖሩ ነው። የወንጀል ህግ ቁጥር 183 ቅጣቱ እንዲከብድ ህጉ በደነገገ ጊዜ (84) ለቅጣቱ ማክበጃ የሆኑትን ምክንያቶች አይነትና ብዛት እንዲሁም ወንጀለኛው የፈጸመውን ጥፋት ከባድነት በማመዛዘን ፍርድ ቤቱ በዚህ ሕግ ልዩ ክፍል በተመለከተው አግባብነት ባለው ድንጋጌ ከተወሰነው ቅጣት ጣሪያ ሳያልፍ ቅጣቱን ይወስናል። ስለሆነም በህጉ አንቀጽ 84 የተመለከቱትን ጠቅላላ የቅጣት ማክበጃዎች አምስት ሲሆኑ፣ ሁሉም ተማልተው ሲገኙ ጣሪያው ላይ እንዲደርስ ታሳቢ በማድረግ፣ ከአምስት እርከን በታች ለከፍተኛው ደረጃ መነሻ እንዲሆን ተደርጎአል።
3. እያንዳንዱን የወንጀል አፈጻጸም በዝርዝር በማስቀመጥ ደረጃ ለማውጣት ስለማይቻል፣ መሰረታዊ ባህርዩን በመለየት፣ ከዚህ በተጨማሪ እያንዳንዱን የወንጀል ድርጊት የሚገልጸውን ባህርይ እየለየ ዳኛው ቅጣቱን ለማስቀመጥ እንዲችል ከሚገባው በላይ ሰፊ ባይሆንም ምክንያታዊ ፍቅድ ስልጣን (ዲስክሬሽን) ዳኛው ሊኖረው ይገባል የሚል መነሻም ያለው ነው። ስለሆነም በተቀመጠው ፍቅድ ስልጣን ውስጥ ዳኛው መነሻ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው።

4.2.1. ለእያንዳንዱ የወንጀል ደረጃ የቅጣት መነሻና መድረሻ የተወሰነበት ሁኔታ፣

በስልጣን አለአግባብ መገልገል ወንጀል 407(1)

- በወንጀል ሕግ 407(1) ውስጥ ለሚወድቁ የወንጀል ድርጊቶች 6 የወንጀል ደረጃዎች አሉት።
- ዝቅተኛው ወይም ደረጃ 1 መነሻው ቅጣት የቅጣት እርከን 7 ሲሆን፣ ይህም በወንጀል ህጉ ከተቀመጠው መነሻ አንድ አመት የሚነሳ ነው።
- ከፍተኛ ደረጃ የተባለው ደግሞ መነሻ ቅጣቱ በእርከን 23 የተቀመጠ ሲሆን፣ ይህም ከ 6 አመት እስከ 7 አመት ከ2 ወር ነው።
- በ407(1) ከፍተኛ ለተባለው የወንጀል ደረጃ 6 (እርከን 23) አምስት የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች ቢኖሩና ቅጣቱ በአምስት እርከን ቢከብድ እርከን 28 ላይ ይደርሳል።
- የእርከን 28 ቅጣት ከ9 አመት እስከ 10 አመት ከ10 ወር ነው። በወንጀል ህጉ ለወንጀሉ የተቀመጠው የቅጣት ጣሪያ 10 አመት ጽኑ እስራትን ያካተተ ነው።
- ስለሆነም በዚህ እርከን ውስጥ ከ10 አመት ሳይበልጥ ቅጣቱ ይወሰናል ማለት ነው።

በስልጣን አለአግባብ መገልገል ወንጀል 407(2)

- በወንጀል ሕግ 407(2) ውስጥ ለሚወድቁ የወንጀል ድርጊቶች 4 የወንጀል ደረጃዎች አሉት።
- ዝቅተኛው ወይም ደረጃ 1 መነሻው ቅጣት የቅጣት እርከን 25 ሲሆን፣ ይህም በወንጀል ህጉ ከተቀመጠው መነሻ ሰባት አመት የሚነሳ ነው።
- ከፍተኛ ደረጃ የተባለው ደረጃ 4 መነሻው የቅጣት እርከን 28 ሲሆን የዚህም የቅጣት መነሻ ከ9 አመት እስከ 10 አመት ከ10 ወር ነው።
- በ407(2) ከፍተኛ ለተባለው የወንጀል ደረጃ 4 አምስት የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች ቢኖሩና ቅጣቱ በአምስት እርከን ቢከብድ እርከን 33 ላይ ይደርሳል።
- የእርከን 33 ቅጣት ከ14 አመት እስከ 16 አመት ከ10 ወር ነው። በወንጀል ህጉ ለወንጀሉ የተቀመጠው የቅጣት ጣሪያ 15 አመት ጽኑ እስራትን ያካተተ ነው። ስለሆነም በዚህ እርከን ውስጥ ከ15 አመት ሳይበልጥ ቅጣቱ ይወሰናል ማለት ነው።

ከባድ ስርቆት 669

- በወንጀል ሕግ 669 ውስጥ ለሚወድቁ የወንጀል ድርጊቶች 9 የወንጀል ደረጃዎች አሉት።
- ዝቅተኛው ወይም ደረጃ 1 መነሻው ቅጣት የቅጣት እርከን 7 ሲሆን፣ ይህም በወንጀል ህጉ ከተቀመጠው መነሻ 1 አመት የሚነሳ ነው።
- ከፍተኛ ደረጃ የተባለው ደረጃ 9 መነሻው የቅጣት እርከን 27 ሲሆን የዚህም የቅጣት መነሻ ከ8 አመት ከ5 ወር እስከ 10 አመት ነው።
- በ669 ከፍተኛ ለተባለው የወንጀል ደረጃ 9 (እርከን 27) አምስት የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች ቢኖሩና ቅጣቱ በአምስት እርከን ቢከብድ እርከን 32 ላይ ይደርሳል።
- የእርከን 32 ቅጣት ከ13 አመት እስከ 15 አመት ከ8 ወር ነው። በወንጀል ህጉ ለወንጀሉ የተቀመጠው የቅጣት ጣሪያ 15 አመት ጽኑ እስራትን ያካተተ ነው።
- ስለሆነም በዚህ እርከን ውስጥ ከ5 አመት ሳይበልጥ ቅጣቱ ይወሰናል ማለት ነው።

4.2.2. በድንጋጌው ዝቅተኛ የወንጀል ደረጃና ከፍተኛ የወንጀል ደረጃ መካከል ያሉትን የወንጀል ደረጃዎች መነሻ ቅጣት አወሳሰን

በድንጋጌው ዝቅተኛው የወንጀል ደረጃና ከፍተኛው የወንጀል ደረጃ የሚያርፉበት ከታወቀ፣ በእነዚህ መሀከል ያሉት የተለያዩ የወንጀል ደረጃዎች በቁጥራቸው ልክ ከመነሻው እስከ መድረሻው ያለውን የቅጣት ዘመን በማካፈል የቅጣት መነሻቸው ተወስኗል።

ምሳሌ 1፣

በ407(1) ስድስት የወንጀል ደረጃዎች አሉ።

- ዝቅተኛው ደረጃ መነሻው አንድ አመት ስለሆነ እርከን 7 ላይ ነው።
- ከፍተኛው ደረጃ 6 ደግሞ እርከን 23 ላይ ነው።
- በመካከላቸው 16 እርከን ልዩነት አለ።

ስለሆነም 16 እርከን ለ5 ሲካፈል (የመነሻው የታወቀ ስለሆነ አንድ ይቀንሳል) የሚገኘው ውጤት 3 አካባቢ ነው። ስለሆነም ከዝቅተኛው ጀምሮ ለእያንዳንዱ 3 እርከን እያለፈ መነሻ ቅጣቱ ተቀምጧል። በማጠጋጋት አንዱን 4 እርከን ልዩነት እንዲኖረው ተደርገል።

ምሳሌ 2፣

በ665 7 የወንጀል ደረጃዎች አሉ።

- ዝቅተኛው ደረጃ መነሻው አንድ 10 ቀን ስለሆነ እርከን 2 ላይ ነው፡፡
- ከፍተኛው ደረጃ 2 ደግሞ እርከን 14 ላይ ነው፡፡
- በመካከላቸው 12 እርከን ልዩነት አለ፡፡

ስለሆነም 12 እርከን ለ6 ሲካፈል የሚገኘው ውጤት 2 ነው፡፡ ስለሆነም ከዝቅተኛው ጀምሮ ለእያንዳንዱ 2 እርከን እያለፈ መነሻ ቅጣቱ ተቀምጧል፡፡

የገንዘብ መቀጮን በተመለከተ

የገንዘብ መቀጮውን በተመለከተም ለወንጀሉ ድርጊት ከተቀመጠው ጣሪያ ሳይበልጥ በድንጋጌው ከፍተኛ ደረጃ ላይ የሚገኘው ወንጀል አድራጊ እስከመቀጮው ጣሪያ እንዲከፍል በሚያደርግ መልኩ፣የወንጀል ደረጃው ዝቅ እያለ በሄደ ቁጥርም የገንዘብ መቀጮ ጣሪያውም በዚያው መልክ እየቀነሰ እንዲሄድ በማድረግ ደረጃው ተዘጋጅቷል፡፡

ምሳሌ

በ407(1) ከፍተኛው የገንዘብ መቀጮ ብር 10000 ነው፡፡

- ስለሆነም ከፍተኛው ደረጃ 6 ሲሆን ለዚህ መቀጮው እርከን 6 ነው፡፡ (10000)
- የወንጀል ደረጃው ደረጃ 5 ከሆነ የመቀጮው እርከን 5 ነው፡፡ (7000)

በዚህ መልኩ ለሁሉም የወንጀል ደረጃዎች የቅጣት መነሻውን ለማወቅ የሚያርፉበት እርከን ተመልክቷል፡፡

4.3. ደረጃ ለወጣላቸው ወንጀሎች ቅጣት አወሳሰን ዝርዝር አሰራር ማሳያ ቅጣቱ የሚወሰንበት ቅደም ተከተል

1. ጥፋተኛ ተብሎ ሲወሰን ጥፋተኛ ተብሎ የተወሰነበት ድንጋጌም የሚታወቅ ስለሆነ፣ ለወንጀሉ ከወጡት የወንጀል ደረጃዎች አንጻር ደረጃው ይለያል፡፡
2. ለወንጀል ደረጃው የተቀመጠው የቅጣት እርከን ይለያል፡፡
3. በእርከኑ ውስጥ ዳኛው ቅጣቱን ይወስናል፡፡

4.3.1. በስልጣን አለአግባብ መገልገል የሚፈጸም ወንጀልን በተመለከተ፣

በመመሪያው መሰረት ዳኛው በወንጀል ህጉ አንቀጽ 407 ቅጣት ለመወሰን ከግምት የሚያስገባቸው ሶስት መሰረታዊ ጉዳዮች ናቸው። እነርሱም፣ የአጥፊው የስልጣን ደረጃ፣ በወንጀሉ ምክንያት የደረሰ ጥቅም ወይም ጉዳት እና ወንጀሉ የተፈጸመበት አላማ ናቸው።

ምሳሌ 1.

በ407(1) መሰረት ጥፋተኛ የተባለው ሰው የስልጣን ደረጃው የመምሪያ ሀላፊ ሲሆን፣ በወንጀሉ ምክንያት ያገኘው የማይገባ ጥቅም 30000 ብር ነው።

- የዚህን ወንጀል አድራጊ ቅጣት ለመወሰን የመጀመሪያው ጥያቄ የስልጣን ደረጃው ምንድነው የሚል ነው። የስራ ሀላፊነቱ የመምሪያ ሀላፊ ስለሆነ <u>መካከለኛ ባለስልጣን</u> በሚለው ላይ ይወድቃል።
- የተገኘው ጥቅም ብር 30000 ስለሆነ መካከለኛ ጥቅም ወይም ጉዳት በሚለው ስር ይወድቃል። (ተከሳሽ በወንጀሉ ምክንያት ያገኘውን ጥቅም በገንዘብ ተምኖ ማስቀመጥ የማይቻል ከሆነ <u>**ዝቅተኛ ጥቅም**</u> በሚለው ካታጎሪ ውስጥ ይወድቃል።)
- በሶስተኛ ደረጃ የሚጠየቀውና የሚጣራው ወንጀሉን የፈጸመው በምን አላማ ነው የሚለው ነው። በመመሪያው መሰረት ሁለት መስፈርቶች አሉ። ወንጀሉን የፈጸመው በችግር ወይም በተጽእኖ ከሆነ ዝቅተኛው ካታጎሪ ውስጥ ሲወድቅ ከዚህ ውጭ ከሆነ ከባድ አላማ በሚለው ውስጥ ይወድቃል ማለት ነው።
- በመመሪያው እንደተመለከተው ወንጀሉን የፈጸመው በችግር ወይም በተጽእኖ መሆኑን የሚያስረዳ ማስረጃ ከሌለ ከባድ አላማ እንዳለ እንደሚቆጠር ተመልክቷል።
- በዚህ ጉዳይ ወንጀል አድራጊው በችግር ወይም በተጽእኖ ወንጀሉን ለመፈጸሙ የሚያስረዳ ማስረጃ የለም። ስለሆነም የተፈጸመበት አላማ <u>ከባድ አላማ</u> ነው ማለት ነው።

ከእነዚህ በመነሳት ወንጀለኛው (መካከለኛ ስልጣን ነው/ መካከለኛ ጥቅም ወይም ጉዳት ያገኘ ነው/ በከባድ አላማ የፈጸመ ነው።)

<u>**የእስራት ቅጣትን በተመለከተ፣**</u>

- በእነዚህ መለያዎች መሰረት በመመሪያው አባሪ ሶስት ከ407 አንጻር በተቀመጡት በየትኛው የወንጀል ደረጃ ውስጥ እንዳለ እንመለከታለን። በዚህ መሰረት በ407(1) ውስጥ በወንጀል ደረጃ 6 እናገኘዋለን።

- በዚህ የወንጀል ደረጃ 6- እስራትን በተመለከተ ቅጣቱ የሚወድቀው እርከን 23 ላይ እንደሆነ በአባሪ ሶስት አራተኛው ኮለም (አምድ) ላይ ተመልክቷል። ስለሆነም የቅጣት እርከኑ ተለየ ማለት ነው።
- በእርከን 23 የቅጣት ሬንጅ (ፍቅድ ስልጣን) ከ 6 አመት እስከ 7 አመት ከ2 ወር ነው።
- ዳኛው በዚህ ሬንጅ ውስጥ የቤተሰብ አስተዳዳሪነቱን፣ የኑሮውን ሁኔታ ወዘተ ከግምት በማስገባት ቅጣቱን ይወስናል። በዚህ ጉዳይ ቅጣቱን ለምሳሌ 6 አመት ብሎ ሊወስን ይችላል።

<u>የገንዘብ መቀጮን በተመለከተ፣</u>

- የገንዘብ መቀጮን በተመለከተም በወንጀል ህጉ ከተቀመጠው አንጻር እንዴት እንደሚወሰን በመመሪያው ተመልክቷል።
- ወንጀል አድራጊው የወንጀል ደረጃው በ407(1) ደረጃ 6 ላይ ነው። ለዚህ በአባሪ ሶስት የተመለከተው የመቀጮው እርከን 6 ነው።
- የመቀጮ እርከን 6 ጣሪያው እስከ ብር 10000 ድረስ ነው።
- ዳኛው ከዚህ ጣሪያ ሳያልፍ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው። ለምሳሌ ብር 8000 ብሎ ሊወስን ይችላል።
- ይሁንና መቀጮ ሲወሰን ታሳቢ የሚደረጉ በርካታ ምክንያቶች ያሉ ስለሆነ መቀጮውን ላይወስንም ይችላል።

<u>የተፈጸመበት አላማ ከባድ ተብሎ በመመሪያው ከተጠቀሰውም በላይ በሆነ ጊዜ ቅጣቱ እንዴት ይወሰናል?</u>

በመመሪያው እንደተመለከተው ከአላማው አንጻር ከባድ አላማ በላይም ሆኖ ዳኛው ቢያገኘው ማለትም ለምሳሌ ወንጀሉ የተፈጸመው የሀገር ምስጢርን ለሌላ አገር ለማሳለፍ ከሆነ፣ በአንቀጽ 407 መሰረት የተፈጸመበት አላማ ቅጣቱን እንደሚያከብደው ያስቀመጠ ስለሆነ በ407(1) ውስጥ ይወድቅ የነበረው በ407(2) ውስጥ ይወድቃል ማለት ነው።

በ407(2) ውስጥ የነበረው ከአንድ በላይ ማክበጃ ምክንያቶች ተሟልተው የሚገኙበት ስለሆነ አላማው ከባድ አላማ ከተባለውም በላይ ከሆነ ከአንድ በላይ ማክበጃ ተደራርበው ስለሚገኙ በ407(3) ውስጥ ይወድቃል ማለት ነው። ስለሆነም የወንጀል ደረጃው ከዚህ በታች በተመለከተው መሰረት ይስተካከላል ማለት ነው።

- የስልጣን ደረጃው ዝቅተኛ/ የተገኘው የጥቅም መጠን ዝቅተኛ/ የተፈጸመበት አላማ ከባድ አላማ ከተባለው በላይ ከሆነ በአንቀጽ 407(2) ደረጃ 7 ይሆናል።
- የስልጣን ደረጃው መካከለኛ/የተገኘው ጥቅም መጠን ዝቅተኛ/ የተፈጸመበት አላማ ከባድ አላማ ከተባለው በላይ ከሆነ በአንቀጽ 407(2) ደረጃ 8 ይሆናል።
- የስልጣን ደረጃው ዝቅተኛ/ የተገኘው የገንዘብ መጠን መካከለኛ ከሆነ/ የተፈጸመበት አላማ ከባድ አላማ ከተባለው በላይ ከሆነ በአንቀጽ 407(2) ደረጃ 9 ይሆናል።
- የስልጣን ደረጃው መካከለኛ/የተገኘው ጥቅምም መካከለኛ ከሆነ/ የተፈጸመበት አላማ ከባድ አላማ ከተባለው በላይ ከሆነ በአንቀጽ 407(2) ደረጃ 10 ይሆናል።
- በ407(2) በደረጃ 1 እና 2 ውስጥ የሚወድቀው ከአላማው አንጻር ሌላ ተደራቢ ማክበጃ ምክንያት በመኖሩ በ407(3) ደረጃ 11 ውስጥ የሚወድቅ ይሆናል።
- በ407(2) በደረጃ 3 እና 4 ውስጥ የሚወድቀው ደግሞ ከአላማው አንጻር ሌላ ተደራቢ ማክበጃ ምክንያት በመኖሩ በ407(3) ደረጃ 12 ውስጥ የሚወድቅ ይሆናል።[10]

4.3.2. በሰው አካልና ጤንነት ላይ የሚፈጸም ወንጀልን በተመለከተ፣

በሰው አካልና ጤንነት ላይ የሚፈጸሙ ወንጀሎችን በተመለከተ የወንጀል ህጉ ድንጋጌዎች ከ555-560 ድረስ ናቸው። እነዚህ ቀላል የአካል ጉዳት እና ከባድ የአካል ጉዳት በሚል የተከፈሉ ናቸው።

በ555 መሰረት ጥፋተኛ ነው ተብሎ በተወሰነበት ሰው ላይ ቅጣት እንዴት ይወሰናል?

ቅጣቱን ለመወሰን ዳኛው ከግምት የሚያስገባው የደረሰው የጉዳት መጠንን እና አጥፊው የሙያ ግዴታ ያለበት መሆኑን መሰረት ባደረገ መልኩ ነው። ስለሆነም የደረሰው ጉዳት፣ 1) ሊድን

[10] በመመሪያው አንቀጽ 8 ንኡስ አንቀጽ 6 በ‹መ› እና ‹ሠ› ደረጃ 7፣8፣9፣10 በሚል የተጠቀሱት በስህተት ነው። ትክክለኛው ደረጃ 1፣2፣3፣4 ናቸው። ስለሆነም በ‹መ› ደረጃ 7 እና 8 የሚሉት ደረጃ 1 እና 2 ተብለው ሊነበቡ፣ በ‹ሠ› ደረጃ 9 እና 10 የሚሉት ደረጃ 3 እና 4 ተብለው ሊነበቡ ይገባል።

የሚችል ነው? 2) ዘላቂ የማይጠፋ ነው? 3) ለህይወቱ ያሰጋዋል? ለሚሉት ጥያቄዎች ምላሹን ያስቀምጣል።

<u>ምሳሌ ሁለት</u>

- በቀረበው ጉዳይ ላይ በወንጀል ሰለባው ላይ የደረሰው ጉዳት **<u>ለህይወቱ የሚያሰጋ ነው</u>**።
- ወንጀል አድራጊው **<u>ሙያዊ ግዴታ እንዳለበት</u>** ተረጋግጧል።

ስለሆነም ወንጀለኛው ያደረሰው ጉዳት 1) ለህይወቱ የሚያሰጋ ነው እንዲሁም 2) ሙያዊ ግዴታ ያለበት ነው።

- እነዚህን ሁለት መስፈርቶች ያሟላ የወንጀል ደረጃ 7 ነው።
- የእስራት ቅጣቱን ለመወሰን ደረጃ 7 በእርከን 27 ላይ ይወድቃል።
- በእርከን 27 ላይ የቅጣት መነሻና መድረሻው ከ8 አመት ከ5 ወር እስከ 10 አመት ነው።
- ዳኛው በዚህ እርከን ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው። ለምሳሌ 9 አመት በሚል ሊወስን ይችላል።

እነዚህ መስፈርቶች በተመሳሳይ በ558 እንዲሁም በ559 መሰረት ቅጣት ለመጣል የሚያገለግሉ ናቸው። በመካከላቸው ያለው ልዩነት የወንጀል አድራጊው የሞራላዊ ሁኔታ ብቻ በመሆኑ ነው። አንቀጽ 557 ንኡስ አንቀጽ በጥቅሉ ማቅለያ ነው።

ስለሆነም በ557 (1) ከተመለከቱት ማቅለያዎች ተሟልተው ከሆነ ዳኛው ቅጣቱን ለመወሰን በሰንጠረዡ ወደተቀመጠው መስፈርት መሄድ ብቻ ነው የሚያስፈልገው።

የወንጀል ደረጃዎቹ ተመሳሳይ ናቸው። የቅጣት እርከኑን ለመወሰን ብቻ ነው ወደ557 የሚሄደው።

ስለሆነም ከዚህ በላይ የተመለከትነው ምሳሌ ማለትም

- የደረሰው ጉዳት **<u>ለህይወቱ የሚያሰጋ ከሆነ</u>** እና **<u>ሙያዊ ግዴታ እያለበት ከሆነ</u>** የወንጀል ደረጃው 6 ነው።
- በዚህ ደረጃ ላይ ያለ የሚወድቅበት የቅጣት እርከን 10 ለመቀጮ ደግሞ እርከን 4 ነው።
- እርከን 10 ቅጣቱ ከ1 አመት ከ6 ወር እስከ 1 አመት ከ10 ወር ነው። ዳኛው በዚህ ውስጥ ይወስናል ማለት ነው።

- የመቀጮ እርከን 4 ጣሪያው እስከ ብር 5000 ነው፡፡ ስለሆነም ዳኛው ከዚህ ባልበለጠ መቀጮውን ይወስናል ማለት ነው፡፡

በ557 ውስጥ ያሉት ማቅለያዎች ቢኖሩም በንኡስ አንቀጽ 2 በተመለከተው መሰረት ተጎጂው ፈቃዱን ቢሰጥም ተጎጂው እሺታውን የሰጠው የሚያስከትለውን ውጤት የማይረዳ መሆኑን መረዳት ከተቻለ በ557(1) መሰረት ከተደረሰበት የቅጣት እርከን 7 በመጨመር ቅጣቱ ይወሰናል ማለት ነው፡፡ በዚህ መሰረትም

1. ደረጃ 1 የቅጣት እርከኑ 5 (ከ6 ወር-9 ወር) የነበረው የቅጣት እርከኑ 12 (ከ2 አመት-2 አመት ከ6ወር) ይሆናል፡፡
2. ደረጃ 2 የቅጣት እርከኑ 6 (ከ8ወር- 1 አመት) የነበረው የቅጣት እርከኑ 13 (ከ2 አመት ከ3 ወር-2 አመት ከ9 ወር) ይሆናል፡፡
3. ደረጃ 3 የቅጣት እርከኑ 7 (ከ1 አመት-1 አመት ከ3 ወር) የነበረው የቅጣት እርከኑ 14 (ከ2 አመት ከ6 ወር- 3 አመት ይሆናል፡፡
4. ደረጃ 4 የቅጣት እርከኑ 8 (ከ1 አመት ከ2 ወር -1 አመት ከ6 ወር) የነበረው የቅጣት እርከኑ 15 (ከ2 አመት ከ9 ወር-3 አመት ከ3 ወር ይሆናል)
5. ደረጃ 5 የቅጣት እርከኑ 9(ከ1 አመት ከ4 ወር-1 አመት ከ8 ወር) የነበረው የቅጣት እርከኑ 16 (ከ3 አመት-3 አመት ከ7 ወር ይሆናል)
6. ደረጃ 6 የቅጣት እርከኑ 10 (ከ1 አመት ከ6 ወር-1 አመት ከ10 ወር) የነበረው የቅጣት እርከኑ 17 (ከ3 አመት ከ3 ወር-3 አመት ከ11 ወር ይሆናል፡፡
7. ደረጃ 7 የቅጣት እርከኑ 11 (ከ1 አመት ከ8 ወር-2 አመት ከ2 ወር) የነበረው የቅጣት እርከኑ 18 (ከ3 አመት ከ7 ወር-4 አመት ከ4 ወር) ይሆናል፡፡ ይሁንና ተጨማሪው 4 ወር በህጉ ከተቀመጠው ጣሪያ በላይ ስለሆነ ቅጣቱ ከ4 አመት አይበልጥም ማለት ነው፡፡

በወንጀል ህጉ 556 መሰረት ቅጣቱን ለመወሰን ዳኛው ከግምት የሚያስገባቸው የሚከተሉትን ነው፡፡

በድንጋጌው ቅጣቱን ለመወሰን ከግምት የሚገቡ በድንጋጌው ያሉ ሶስት መስፈርቶች አሉ፡፡

1. የደረሰው ጉዳት በ555 ከተመለከቱት ውጭ መሆኑ ታሳቢ ባደረገ መልኩ በ556 መሰረት ጥፋተኛ ተብሎ ስለሚወሰን እናም በድንጋጌው ያሉት ማክበጃዎች ከሌሉ ደረጃ

1 ሆኖ በቅጣት እርከን 2 ውስጥ ስለሚወድቅ ቅጣቱ ከ10 ቀን እስከ ሶስት ወር ባለው ጊዜ ውስጥ ይወሰናል።

2. ከዚህ ሌላ ቅጣቱን ለመወሰን ታሳቢ የሚደረጉት የሚከተሉት መስፈርቶች ናቸው። 1) ጉዳት ለማድረስ መሳሪያ መጠቀም አለመጠቀሙ፣ 2) የሙያ ወይም ሌላ ግዴታን በመተላለፍ እንደሆነ፣ 3) ተጎጂው በሽተኛ፣ ደካማ ወይም ራሱን መከላከል የማይችል እንደሆነ ናቸው።
3. ስለሆነም ዳኛው ቅጣቱን ለመወሰን ወንጀል አድራጊው መሳሪያ መጠቀም አለመጠቀሙ፣ የሙያ ግዴታ ያለበት መሆን አለመሆኑን እና ተጎጂው በሽተኛ፣ ደካማ ወዘተ መሆኑን ከግምት በማስገባት ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው።

ለምሳሌ ወንጀል አድራጊው መሳሪያ ተጠቅሟል፣ ተጎጂው በሽተኛ ወይም ራሱን መከላከል የማይችል ነው። ይሁንና ወንጀል አድራጊው የሙያ ግዴታ የለበትም።

ስለሆነም ሁለቱ ማክበጃዎች ተሟልተዋል ማለት ነው።

ሁለት ማክበጃዎች ተሟልተው ሲገኙ ድርጊቱ የሚወድቀው በወንጀል ደረጃ 3 ላይ ነው።

የወንጀል ደረጃ 3ትን በተመለከተ የተቀመጠው የቅጣት እርከን ለእስራቱ እርከን 7 ሲሆን፣ ለገንዘብ መቀጮው እርከን 5 ነው።

እርከን 7 ቅጣቱ ከ1 አመት እስከ 1 አመት ከሶስት ወር ነው። ስለሆነም ዳኛው በዚህ ሬንጅ ወይም ፍቅድ ስልጣን ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው።

የገንዘብ መቀጮውን በተመለከተ እርከን 5 እስከ ብር 7000 ድረስ ነው። ስለሆነም በወንጀል ህጉ አንቀጽ 90 መሰረት ያሉትን መስፈርቶች መሰረት በማድረግ ከብር 7000 ሳይበልጥ መቀጮውን ይወስናል ማለት ነው።

4.3.3. የስርቆት ወንጀልን በሚመለከት የቅጣት አወሳሰን

የስርቆት ወንጀልን በሚመለከት በ665 እና በ669 መሰረት የተለያዩ መስፈርቶች ቅጣቱን ለመወሰን ይውላሉ።

በ665 መሰረት ቅጣት አወሳሰን

በ665 መሰረት ጥፋተኛ የተባለ ከሆነ፣ ደረጃውን ለመወሰን ከግምት የሚገባው በስርቆት ወንጀሉ የተገኘው ጥቅም መጠን ነው። ከዚህ አንጻር ደረጃው ይወሰናል ማለት ነው።

1. የገንዘብ መጠኑ እስከ ብር 100 ከሆነ በደንብ መተላለፍ የሚታይ ስለሚሆን በዚህ ድንጋጌ መሰረት ቅጣት አይወሰንም።
2. የገንዘብ መጠኑ ከብር 100 በላይ እስከ ብር 1000 ከሆነ የወንጀል ደረጃው 1 ሆኖ የቅጣት እርከኑ 2 ይሆናል።
3. የቅጣት እርከን ሁለት ቅጣቱ ከ10 ቀን-3 ወራት ነው። በዚህ ውስጥ ዳኛው ቅጣቱን ይወስናል።
4. ይህንን ወደግዴታ ስራ ወይም ወደመቀጮ ሊቀይረው ይችላል። ወደግዴታ ስራ ሲቀየር አንድ ቀን እስራት ከአንድ ቀን የግዴታ ስራ (8 ሰአት ጋር) እኩል ነው። መቀጮው ደግሞ እስከ ብር 500 ድረስ ነው።
5. የገንዘብ መጠኑ ከብር 1000 በላይ እስከ ብር 2000 ከሆነ ደግሞ የወንጀል ደረጃው 2 የቅጣት እርከኑ 4 ይሆናል።
6. የቅጣት እርከን 4 የቅጣት መነሻው ከ4 ወር-7 ወር ነው።
7. ወዘተ

ይሁንና በስርቆት ከተገኘው የገንዘብ መጠን በተጨማሪ የስርቆት ወንጀሉ፣

1. ወንጀል በተፈጸመበት ሰው የእለት ኑሮ ወይም የድርጅቱ ስራ አደጋ ላይ ከወደቀ ከተቀመጠው እርከን በ2 ደረጃ ያድጋል። በዚህም መሰረት፣
    - የወንጀል ደረጃው 1 ለሆነው የቅጣት እርከኑ 4 ይሆናል።
    - የወንጀል ደረጃው 2 ለሆነው የቅጣት እርከኑ 6 ይሆናል ማለት ነው።
    - ወዘተ...
2. የተሰረቀው ንብረት ፈንጂ ተቀጣጣይ ነገር ከሆነ በተመሳሳይ እርከኑ በ2 ደረጃ ያድጋል። በዚህም መሰረት፣
    - የወንጀል ደረጃው 1 ለሆነው የቅጣት እርከኑ 4 ይሆናል።
    - የወንጀል ደረጃው 2 ለሆነው የቅጣት እርከኑ 6 ይሆናል ማለት ነው።

    ወዘተ...
3. በዚህ መመሪያ መሰረት እነዚህ ቅጣቱን የሚያከብዱ ሁኔታዎች ተሟልተው ሲገኙ የሚያስጨምሩት የእርከን መጠን ይደመራል ማለት ነው። ለምሳሌ፣
    - ወንጀሉ በተሰረቀው ሰው ወይም ድርጅት ስራ አደጋ ላይ የጣለ ከሆነ (2 እርከን ጭማሪ) እና የተሰረቀው ንብረት ፈንጂ ወይም ተቀጣጣይ ከሆነ (2 እርከን ጭማሪ) በድምሩ 4 እርከን ያስጨምራል ማለት ነው።

- ስለሆነም የወንጀል ደረጃው 1 ለሆነው የቅጣት እርከኑ 6 ይሆናል፡፡
- የወንጀል ደረጃው 2 ለሆነው የቅጣት እርከኑ 8 ይሆናል፡፡
- ወዘተ

በ669 መሰረት ቅጣት አወሳሰን፣

በዚህ ድንጋጌ መሰረት ዳኛው ቅጣት ለመወሰን የሚጠቀምባቸው መስፈርቶች የሚከተሉት ናቸው፡፡ 1) የገንዘቡ መጠን፣ 2) የተሰረቀው እቃ አይነት፣ 3) ድርጊቱን የፈጸመው አድራጊ ማንነት፣ 4) የወንጀል አፈጻጸሙ ነው፡፡

ስለሆነም በ669 መሰረት ጥፋተኛ ነው ተብሎ ከተወሰነ በኋላ ቅጣቱ ሲወሰን ከተራ ቁጥር 2 እስከ ተራ ቁጥር 4 ያሉት ማክበጃዎች ስለሆኑ በዚህ ደረጃ አንድ ማክበጃ፣ ሁለት ማክበጃ ወይም ሶስት ማክበጃ ተብለው ተለይተዋል፡፡

ምሳሌ

1. ወንጀል አድራጊው የሰረቀው ብር 2000 የሚያወጣ ነው፡፡
2. የተሰረቀው እቃ አይነት በ669 (1) ውስጥ ከተዘረዘሩት ዝርዝሮች ውስጥ የሚካተት አይደለም፡፡
3. የወንጀል አድራጊው ማንነት የወኪልነት ስልጣን የተሰጠው ሆኖ በእጁ የገባውን ንብረት ላይ ነው፡፡
4. በድርጊቱ አፈጻጸም አንጻር በ669(3) ውስጥ የሚወድቅ አይደለም፡፡

ስለሆነም ሁለት ነገሮች ተለይተዋል፡፡

1. የገንዘቡ መጠን ብር 2000 ይገመታል፡፡
2. አንድ ማክበጃ ተሟልቷል፡፡

ስለሆነም በ669 መሰረት እስከ ብር 2000 ሆኖ አንድ ማክበጃ የተሟላ ከሆነ የወንጀል ደረጃው 2 ነው፡፡

በ669 የወንጀል ደረጃው 2 የሆነ የመነሻ ቅጣት እርከኑ 9 ነው፡፡

የቅጣት እርከን 9 ቅጣት ከ1አመት ከ4 ወር- 1 አመት ከ8 ወር ነው፡፡ ስለሆነም ዳኛው በዚህ ማእቀፍ ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው፡፡

4.3.4. የውንብድና ወንጀሎችን በተመለከተ ቅጣት አወሳሰን፣

በ670 መሰረት ቅጣት አወሳሰን

የውንብድና ወንጀል ጥፋተኛ መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላ ቅጣቱን ለመወሰን ዳኛው ከግምት የሚያስገባው ሁለት መስፈርቶችን ነው። እነርሱም፣

1. በወንጀሉ ለማግኘት የተፈለገው የንብረት መጠን ግምት፣ (ይህ ከዝቅተኛ እስከ ከፍተኛ ድረስ በገንዘብ ግምት ተለይቶ ተቀምጧል።
2. የሀይል አጠቃቀሙ። ይህንን በተመለከተ ሀይል የተጠቀመው እንዴት ነው ለሚለው ሶስት መስፈርቶች ተዘጋጅተዋል። እነርሱም 1) መሳሪያ ሳይዝ ከሆነ ዝቅተኛ፣ 2) መሳሪያ ይዞ ከሆነ መካከለኛ፣ 3) የጦር መሳሪያ ይዞ ከሆነ ደግሞ ከፍተኛ ይባላል ማለት ነው።

ምሳሌ 1

1. ወንጀል አድራጊ ብር 8000 የሚገመት ገንዘብ ወስዷል።
2. የሀይል ተግባሩ የተፈጸመው መሳሪያ በመያዝ ነው። (መካከለኛ የሚባል የሀይል አጠቃቀም ነው)

እነዚህ ሁለት መስፈርቶች ተሟልተው የሚገኙበትን በሰንጠረዡ ስንመለከት የምናገኘው በደረጃ 3 ነው።

ደረጃ 3 ደግሞ የቅጣት እርከኑ 11 ነው።

በቅጣት እርከን 11 ደግሞ ቅጣቱ ከ1 አመት ከ8 ወር -2 አመት ከ2 ወር ነው። ስለሆነም ዳኛው በዚህ ውስጥ ቅጣቱን ይጥላል ማለት ነው።

ምሳሌ 2

1. ወንጀል አድራጊው ብር 8000 የሚገመት ገንዘብ ወስዷል።
2. ወንጀሉ ሲፈጸም የሀይል ተግባሩን ለመፈጸም የጦር መሳሪያ ይዞ ነው።

እነዚህ ሁለት መስፈርቶች ተሟልተው ሲገኙ በ670 መሰረት የወንጀል ደረጃው ደረጃ 4 ውስጥ ይወድቃል።

ደረጃ 4 የቅጣት እርከኑ 13 ነው።

የቅጣት እርከን 13 የቅጣት መነሻ ከ2 አመት ከ3 ወር- 2 አመት ከ9 ወራት ነው። ስለሆነም ዳኛው በዚህ ሬንጅ ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው።

በ671 መሰረት የቅጣት አወሳሰን

በዚህ መሰረት ቅጣት ለመወሰን የተቀመጡ መስፈርቶች አሉ። እነርሱም፣

1. የገንዘብ መጠኑ፣
2. ወንጀሉ በቡድን መፈጸሙ ወይም የተጠቀመበት መሳሪያ ናቸው።

ምሳሌ ቁ.1.

1. የገንዘብ መጠኑ እስከ ብር 2000 ከሆነ
2. ወንጀሉ በቡድን የተፈጸመ ከሆነ

በ671- ደረጃ 1 ላይ ይወድቃል። ይህም በቅጣት እርከን 21 ላይ ይወድቃል ማለት ነው።

ምሳሌ ቁ.2

1. የገንዘብ መጠኑ እስከ ብር 2000 ከሆነ
2. የሀይል ተግባሩን ለመፈጸም ጉዳት የሚያደርስ መሳሪያ ተጠቅሞ የአካል ጉዳት ያደረሰ ከሆነ፣

በደረጃ 2 ውስጥ ይወድቃል። የቅጣት እርከኑም 22 ነው።

ምሳሌ ቁ. 3

1. የገንዘብ መጠኑ እስከ ብር 2000 ከሆነ
2. ድርጊቱን ለመፈጸም የጦር መሳሪያ የተጠቀመ ከሆነና የአካል ጉዳት ያደረሰ ከሆነ

በደረጃ 3 ውስጥ ይወድቃል። የቅጣት እርከኑም 23 ይሆናል ማለት ነው።

4.4. ደረጃ ላልወጣላቸው ወንጀሎች የቅጣት አወሳሰን

ጥፋተኛነቱ ከተረጋገጠ በኋላ ዳኛው የሚያደርገው የሚከተለውን ነው።

1. በወንጀል ድንጋጌው ከተቀመጠው መስፈርት አንጻር ወንጀሉን ዝቅተኛ፣ መካከለኛ ወይም ከባድ ብሎ ይለያል። ለዚህም ምክንያቱን ያስቀምጣል።
2. በወንጀል ህጉ የተቀመጠውን ቅጣት ከመነሻው እስከ መድረሻው ለአራት እኩል ይከፍላል። (እርከን 1፣ እርከን 2፣ እርከን 3 እና እርከን 4 ይባላሉ።)
3. በመቀጠል ለዝቅተኛው እርከን አንድ ውስጥ ቅጣት ይወስናል፣ ለመካከለኛው እርከን ሁለት ውስጥ ቅጣት ይወስናል፣ ለከባዱ እርከን ሶስት ውስጥ ቅጣት ይወስናል።
4. ከዚህ በመቀጠል፣ የወሰነው ቅጣት በአባሪ አንድ በተያያዘው ሰንጠረዥ የሚወድቅበትን ዝቅተኛ እርከን ይለይና የተቀጣበትን እርከን ያስቀምጣል። (ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች ከሌሉ ይህ አያስፈልግም።)

ምሳሌ

1. ወንጀሉ የተፈጸመው አስገድዶ መድፈር ሲሆን፣ በ620 (1) መሰረት ጥፋተኛ ተብሏል።
2. በ620 (1) መሰረት ቅጣቱ ከ5 አመት እስከ 15 አመት ነው።
3. ዳኛው ከተፈጸመው የአስገድዶ መድፈር ወንጀል አንጻር፣ ለምሳሌ በወንጀሉ ምክንያት የወንጀሉ ሰለባ የሆነችው ሴት የምታውቀውና የምታምነው በመሆኗ እናም ወንጀሉ ሊፈጸምባት ሲሞክር ባደረገችው መከላከል ሀይል በመጠቀም ቀላል የአካል ጉዳት የደረሰባት በመሆኑ ወንጀሉን የሚያከብደው ስለሆነ ‹መካከለኛ› አፈጻጸም ተብሎ ተሰይሟል በማለት ምክንያቱን ያስቀምጣል።
4. በመቀጠል ከአምስት አመት እስከ አስራ አምስት አመት ያለው ልዩነት 10 አመት ነው። ይህ ለአራት ሲካፈል እያንዳንዱ ሁለት አመት ከ6 ወር ይሆናል። ስለሆነም
   - እርከን አንድ-- ከ5 አመት እስከ 7 አመት ከ6 ወር
   - እርከን ሁለት-- ከ7 አመት ከ6 ወር እስከ 10 አመት
   - እርከን ሶስት-- ከ10 አመት እስከ 12 አመት ከ6 ወር
   - እርከን አራት ከ12 አመት ከ6 ወር እስከ 15 አመት ይሆናል።
5. ዳኛው መካከለኛ የወንጀል አፈጻጸም በማለት የመደበው ስለሆነ የሚወድቀው በእርከን 2 ውስጥ ነው።
6. እርከን ሁለት ከ7 አመት ከ6 ወር እስከ 10 አመት ነው። ስለሆነም በዚህ ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል ማለት ነው። ስለሆነም 8 አመት ነው በማለት ወስኗል እንበል፣
7. 8 አመት እስራት እርከን 25 እና 26 ውስጥ ይወድቃል።
8. መመሪያው ዝቅተኛውን እርከን እንዲመረጥ ስለሚያዝ እርከን 25 ይመረጣል ማለት ነው። (ማክበጃ እና/ወይም ማቅለያ ምክንያቶች ካሉ ለማክበድ ወይም ለማቅለል)

4.5. የቅጣት ማክበጃና ማቅለያ በሚኖርበት ጊዜ የቅጣት አሰላል፣

ዳኛው መነሻ ቅጣቱን ከወሰነ በኋላ የቅጣት ማክበጃዎች ሲኖሩ ምን ማድረግ እንዳለበት እንዲሁም የቅጣት ማቅለያ ሲኖር ምን ማድረግ እንዳለበት በመመሪያው ተቀምጧል።

4.5.1. ጠቅላላ ማክበጃና ማቅለያ በሚኖርበት ጊዜ የቅጣት አሰላል፣

1. **ጠቅላላ ማክበጃዎችን በሚመለከት፣**

በመመሪያው እንደተመለከተው፣

1. በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 84 በአምስት ንኡሳን አንቀጾች የተቀመጡት ምክንያቶች እያንዳንዳቸው እንደአንድ ማክበጃ ምክንያቶች ተወስደዋል። ማለትም በዝርዝሩ ውስጥ ከተመለከቱት ሁሉም ቢሟሉም፣ በከፊል ቢሟሉም አንዱ ብቻ ቢሟላም እንደአንድ ማክበጃ ምክንያት የሚወሰድ ነው።
2. በዚህ ማክበጃ ምክንያት መሰረት በማድረግ ቅጣቱ የሚከብደው በአንድ የቅጣት እርከን ነው።
3. ስለሆነም በሚኖረው የማክበጃ ቁጥር መሰረት ቅጣቱ ይከብዳል ማለት ነው።

ምሳሌ ቁ 1

1. የተፈጸመው ወንጀል ከባድ የአካል ጉዳት ማድረስ ነው። (አንቀጽ 555)።
2. የተፈጸመው ወንጀል ደረጃ 6 ሲሆን የቅጣት እርከን 23 ነው እንበል።
3. በማስረጃ ተረጋግጠው የቀረቡ የቅጣት ማክበጃዎች፣
    - በስግብግብነት፣
    - በተለየ ክፋት ወይም ጨካኝነት
    - የጦር መሳሪያ በመጠቀም ከሆነ
4. ከዚህ በላይ በተመለከተው መሰረት የተዘረዘሩት ምክንያቶች ሶስት ቢሆኑም በማክበጃነት ያሉት ምክንያቶች 2 ናቸው። (ስግብግብነትና የተለየ ክፋት ወይም ጨካኝነት በአንድ ድንጋጌ ውስጥ የተመለከቱ በመሆናቸው)
5. እነዚህ ምክንያቶች ወንጀሉን ለማቋቋምና መነሻ ቅጣቱን ለመወሰን አገልግለው ከሆነ አሁን በድጋሚ በማክበጃነት አይጠቀሱም።
6. ስለሆነም ዳኛው በሁለት እርከን ወደላይ ቅጣቱን ከፍ ያደርጋል ማለት ነው። እርከን 25 ይሆናል ማለት ነው።

ጠቅላላ ማቅለያዎችን በሚመለከት፣

1. በቀላል እስራት ለሚያስቀጡ በአንድ ማቅለያ አንድ እርከን ይቀንሳል።
2. የቅጣት መነሻቸው 1 አመት ጽኑ እስራት ለሆነ በእያንዳንዱ ማቅለያ ሁለት እርከን ይቀንሳል። ይሁንና ከስድስት ወር ጽኑ እስራት በታች አይወርድም።

3. የቅጣት መነሻቸው ከአንድ አመት ጽኑ እስራት በላይ እስከ 7 አመት ጽኑ እስራት ለሆኑ ለእያንዳንዱ ማቅለያ በ2 እርከን ይቀንሳል። ይሁንና ከአንድ አመት ጽኑ እስራት በታች አይወርድም።
4. የቅጣት መነሻቸው ሰባት አመትና ከሰባት አመት በላይ ለሆኑ ወንጀሎች በእያንዳንዱ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት ሶስት እርከን ይቀነሳል። ይሁንና ከአንድ አመት ጽኑ እስራት በታች አይወርድም።
5. የቅጣት መነሻቸው እድሜ ልክ ጽኑ እስራት ለሆኑ ወንጀሎች በእያንዳንዱ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት ሶስት እርከን ይቀነሳል። ይሁንና ቅጣቱ ሲቀል ከአስር አመት በታች አይወርድም።
6. የቅጣት መነሻቸው የሞት ቅጣት ለሆኑ ወንጀለኞች በእያንዳንዱ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት አራት እርከን ይቀነሳል። ይሁንና ቅጣቱ ሲቀል ከሃያ አመት በታች አይሆንም።

ምሳሌ

1. ጥፋተኛው በቸልተኝነት ሰውን በመግደል ወንጀል በመፈጸም በወንጀል ህጉ አንቀጽ 543 (1) መሰረት ጥፋተኛ ተብሎ ተወስኗል።
2. ዳኛው የፈጸመው ወንጀል ‹ዝቅተኛ› በሚል የወሰነ ሲሆን፣ ዝቅተኛ ለሆነው ወንጀል መነሻ ቅጣቱን በእርከን አንድ ከ6 ወር እስከ 1 አመት ከ3 ወር ባለው ውስጥ 1 አመት በማለት ወስኗል።
3. በመመሪያው መሰረት 1 አመት እስራት ቅጣት የሚወድቅበት እርከን 6 እና 7 ሲሆኑ ዝቅተኛው እርከን 6 (ከ8 ወር-1 አመት) እንደሚሆን ታውቋል።
4. የቀረቡ የማቅለያ ምክንያቶች የሚከተሉት ናቸው።
    - ከዚህ በፊት የነበረው የዘወትር ጸባይ መልካም ነበር።
    - ወንጀሉን ያደረገው ባልታሰበና ድንገተኛ አጋጣሚ ነው።
    - ወንጀሉን ከፈጸመ በኋላ በእውነት በመጸጸት ወንጀል ለደረሰበት አስፈላጊውን እርዳታ አድርጓል።
5. ከዚህ በላይ እንደተመለከተው ሶስት ምክንያቶች ቢጠቀሱም፣ ሁለቱ በንኡስ አንቀጽ 82(1)(ሀ) ውስጥ የሚካተቱ ስለሆነ እንደ አንድ ማቅለያ ምክንያት ነው የሚታዩት። ስለሆነም ሁለት ማቅለያ ምክንያቶች አሉት።

6. ወንጀሉ የሚያስቀጣው በቀላል እስራት ስለሆነ ለእያንዳንዱ ማቅለያ የሚደረገው ቅናሽ አንድ እርከን ነው። ስለሆነም ለሁለት ማቅለያ በሁለት እርከን ሲቀንስ እርከን 4 (ከ4 ወር-7 ወር) በሚለው ውስጥ ይወድቃል።
7. ዳኛው ቅጣቱን በዚህ ውስጥ 4 ወር ብሎ ሊወስን ይችላል። ይህንን ወደግዴታ ስራ ወይም መቀጮ ሊቀይረው ይችላል ማለት ነው።

4.5.2. ልዩ ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች በሚኖሩበት ጊዜ የቅጣት አሰላል፣

1. ተደራራቢነትን በተመለከተ፣

ተደራራቢ ሆኖ በ184 በተመለከተው መሰረት የሚደመር በሆነ ጊዜ ዳኛው ለእያንዳንዱ ወንጀል ቅጣት መነሻ ካስቀመጠ በጉዋላ እነዚህን በመደመር የሚደርስበት ቅጣት የሚወድቅበት እርከን ላይ ቅጣቱ ይቀመጣል።

ምሳሌ፣

- ጥፋተኛው በአንደኛው ወንጀል 2 አመት፣ በሁለተኛው ወንጀል 3 አመት መነሻ ቅጣት ይወሰናል።
- እነዚህ ሲደመሩ 5 አመት ይሆናል።
- 5 አመት በቅጣት እርከን 20 እና 21 ውስጥ ይወድቃል። ስለሆነም ዝቅተኛው ማለትም እርከን 20 የቅጣት መነሻው የሚያርፍበት እርከን ይሆናል ማለት ነው።
- ከዚህ በመቀጠል በማስረጃ ተረጋግጠው የቀረቡ ጠቅላላ ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶችን መሰረት በማድረግ ቅጣቱ ይሰላል።

ተደራራቢ ጥፋቱ በ187 ንኡስ አንቀጽ አንድ ሁለተኛ ፓራግራፍ ወይም ንኡስ አንቀጽ 2(ለ) ከሆነ፣

- ዳኛው ለከፍተኛው ወንጀል መነሻ ቅጣት ካስቀመጠ በሁዋላ ለከፍተኛው ወንጀል ከተቀመጠው ጣሪያ ሳይበልጥ በሁለት እርከን ያከብዳል።
- ቀጥሎም ጠቅላላ ማክበጃ ምክንያቶችን መሰረት አድርጎ በእያንዳንዱ ምክንያት በአንድ እርከን ያሳድጋል።

2. ደጋጋሚነትን በተመለከተ፣

- ደጋጋሚ ለሆነው ከአንድ እርከን ጀምሮ እጥፍ እስኪሆን ድረስ ቅጣቱን ያሳድጋል።
- በመቀጠልም ጠቅላላ ማክበጃ ምክንያቶችን መሰረት በማድረግ ቅጣቱን ያከብዳል።

3. ልዩ ማቅለያ ምክንያት በሚኖር ጊዜ

በወንጀል ሕጉ ቅጣትን በመሰለው እንዲያቀል በፈቀደ ጊዜ ፍርድ ቤቱ በዚህ መመሪያ በተመለከተው መሰረት ሳይወሰን ቅጣቱን በማቅለል ይወስናል፡፡

4.6. የቅጣት አሰላል ቅደም ተከተል (በማሳያ ምሳሌዎች ተደግፎ የቀረበ፣)

4.6.1. የወንጀል ደረጃ ለወጣላቸው የወንጀል አይነቶች

የወንጀል ቅጣቱ አሰላል ቅደም ተከተል፣

1. የጥፋተኝነት ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በዚህ መመሪያ በክፍል ሶስት በተመለከተው መሰረት የወንጀሉ ደረጃን ይወስናል፡፡
2. በመቀጠልም የወንጀሉ ደረጃ የሚወድቅበትን የቅጣት እርከን በአባሪ አንድ ከተያያዘው የቅጣት ሰንጠረዥ ላይ ይለያል፡፡
3. በመቀጠልም በእርከኑ በተቀመጠው የቅጣት መነሻና መድረሻ መካከል ባለው ፍቅድ ስልጣን (range) ውስጥ መነሻ ቅጣት ይወስናል፡፡
4. በማስረጃ የተረጋገጡ ልዩ የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች ካሉ በዚህ መመሪያ መሰረት ቅጣቱን አክብዶ ቅጣቱ የሚደርስበትን እርከን በማስቀመጥ ቅጣቱን ይወስናል፡፡
5. በመቀጠል በማስረጃ በተረጋገጡ ጠቅላላ ማክበጃ ምክንያቶች መሰረት እርከኑን በመጨመር ቅጣቱን ይወስናል፡፡
6. በማስረጃ በተረጋገጡ ማቅለያ ምክንያቶች መሰረት የሚቀነሰውን እርከን በመለየት ወርዶ እርከኑ የሚያርፍበትን በመለየት ቅጣቱን ይወስናል፡፡
7. የሚጣለው የእስራት ቅጣት እስከ ስድስት ወር ወይም ከስድስት ወር በታች በሚሆንበት ጊዜ በዚህ መመሪያ ተያይዞ በሚገኘው የቅጣት እርከን ሰንጠረዥ መሰረት በግዴታ ስራ እንዲለወጥ ሊወስን ይችላል፡፡
8. በቅጣት ማቅለያ ጊዜ የእስራት ቅጣትን ወደ መቀጮ መቀየር እንደሚቻል በህጉ በተደነገገው መሰረት ወደመቀጮ ሲቀየርም በዚህ መመሪያ መሰረት ይሆናል፡፡

ምሳሌ 1

- ጥፋተኛው የወ/ሕ አንቀጽ 665 በመጣስ ብር 3000 የሚያወጣ ንብረት በመስረቅ ተረጋግጦበታል፡፡
- ሁለት ማክበጃ ምክንያቶች መኖራቸው ተረጋግጣል፡፡

- ሶስት ማቅለያ ምክንያቶች መኖራቸው ተረጋግጣል።

የቅጣት አወሳሰን ስርአት፣

1. በወንጀሉ ከተገኘው ጥቅም በ665 ደረጃ 3 ውስጥ ይወድቃል። ደረጃ 3 በቅጣት እርከን 6 ውስጥ የሚወድቅ ነው።
2. የቅጣት እርከን 6 ቅጣት (ከ8 ወር-1 አመት ነው)
3. ዳኛው በዚህ ሬንጅ ውስጥ መነሻ ቅጣቱን ይወስናል። ለምሳሌ 10 ወር ሊሆን ይችላል።

ሁለት ማክበጃ ምክንያቶች በመኖራቸው እርከኑን

በሁለት ያሳድጋል። ስለሆነም

4. እርከን 6 የነበረው እርከን 8 ይሆናል (ከ1 አመት ከ2 ወር- 1 አመት ከ6 ወር)

ሶስት ማቅለያ ምክንያቶች ስላሉ እርከኑን በሶስት

ሲቀንስ እርከን 5 ላይ ይወድቃል፡

5. እርከን 5 (ከ6 ወር--- 9 ወር)
6. በእርከኑ ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል። ለምሳሌ 8 ወር በማለት ዳኛው ሊወስን ይችላል ማለት ነው።

<u>ምሳሌ 2፣</u>

ጥፋተኛው በውንብድና ወንጀል 471 ጥፋተኛ ሆኖ

ተገኝቷል።

- ጉዳት የሚያደርሱ መሳሪያዎችን በመያዝ እገልሀለሁ ብሎ አስፈራርቶ የአካል ጉዳት አድርሳል፣፤
- የተገኘው ጥቅም ብር 1500 ነው።

እንደገና 10000 በማታለል ወንጀል 690 ጥፋተኛ ሆኖ

ተገኝቷል።

- አንድ ማክበጃ ምክንያት እና 3 ማቅለያ ምክንያቶች መኖራቸው ተረጋግጣል።
- በውንብድና ከተፈጸመው ጥፋት አንጻር በ671 ደረጃ 2 ውስጥ ይወድቃል።
- የደረጃ ሁለት የቅጣት እርከን ደግሞ 22 ነው።
- የቅጣት እርከን 22 ቅጣት መነሻና መድረሻ (ከ5 አመት ከ6 ወር- 6 አመት ከ7 ወር ነው)
- ዳኛው በዚህ ውስጥ ሊወሰን 6 አመት ይሆናል ብሎ ወስናል እንበል።
- ለማታለል ወንጀል ከገንዘቡ መጠን አንጻር ደረጃ 4 ውስጥ ይወድቃል።

- ደረጃ 4 ማታለል ለእስራት ቅጣት እርከን 8 ውስጥ ነው፡፡ (ከ1 አመትከ2 ወር - 1 አመት ከ6 ወር)፡፡
- ዳኛው እንበል 1 አመት ከ3 ወር ቅጣት አስቀመጠ፡፡
- ለውንብድና ወንጀል የተቀመጠው መነሻ 6 አመትና የማታለሉ 1 አመት ከ3 ወር ሲደመር 7 አመት ከ3 ወር ይመጣል፡፡
- 7 አመት ከ3 ወር የሚወድቅበት እርከን 24 እና 25 ናቸው፡፡
- ዝቅተኛው ስለሚመረጥ እርከን 24 ይሆናል (ለ6 አመት ከ6 ወር- 7 አመት ከ8 ወር፡፡

ጠቅላላ ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች ከዚህ ቀጥሎ እንደሚከተለው ይሰላሉ፡፡

- አንድ ማክበጃ ምክንያት በመኖሩ በአንድ እርከን ሲያድግ የቅጣት እርከን 25 ውስጥ ይወድቃል፡፡
- ሶስት የቅጣት ማቅለያ ምክንያቶች ስለአሉ፣ ለከባዱ መነሻው 1 አመት ስለሆነ ለእያንዳንዱ ማቅለያ ምክንያት በሁለት እርከን ይቀነሳል፡፡ ለሶስት ምክንያቶች 6 እርከን ሲቀነስ እርከን 19 ላይ ያርፋል፡፡ (ከ4 አመት- 4 አመት ከአስር ወር)
- ዳኛው በዚህ ውስጥ ቅጣቱን ይወስናል፡፡ ለምሳሌ 4 አመት ከ6 ወር ሊሆን ይችላል፡፡
- በማታለል ወንጀል በመቀጮ ለሚጣለው ቅጣት በእርከን 3 ውስጥ ማለትም ጣሪያው እስከ 3000 ብር ይላል፡፡ ስለሆነም ከብር 3000 ሳይበልጥ ቅጣቱ ይጣላል ማለት ነው፡፡

4.6.2. ደረጃ ላልወጣላቸው የቅጣት አወሳሰን ቅደም ተከተል

- የጥፋተኝነት ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በድንጋጌው ከተቀመጠው አንጻር የወንጀሉ ከባድነትን በተመለከተ ‹ዝቅተኛ› ወይም ‹መካከለኛ› ወይም ‹ከባድ› በማለት በቅድሚያ ዳኛው ይለያል፡፡
- ዳኛው ከባድ፣ ዝቅተኛ ወይም መካከለኛ ለማለት ምክንያቱን ማስቀመጥ ይኖርበታል፡፡
- በመቀጠል ጥፋተኛ በተባለበት የወንጀል ድንጋጌ መነሻና መድረሻ መካከል ያለውን ጊዜ ለአራት እኩል ይከፍላል፡፡

ምሳሌ

ቅጣቱ ከ1 አመት - 10 አመት ከሆነ ለአራት ሲከፈል

1. ከ1 አመት----3 አ/ከ3 ወር (እርከን አንድ)
2. ከ3 አ/ከ3 ወር----5 አ/ከ6 ወር (እርከን ሁለት)

3. ከ5አ/ከ6 ወር----7 አ/ከ9 ወር (እርከን ሶስት)
4. ከ7አ/ከ9 ወር-----10 አመት (እርከን አራት) ይሆናል፡፡

በመቀጠል፣

1. ዝቅተኛ ተብሎ ለተሰየመው በእርከን አንድ ውስጥ ቅጣቱ ይወሰናል፡፡ (ከ1 አመት-3 አመት ከ3 ወር)
2. መካከለኛ ለተባለው በእርከን ሁለት ውስጥ ቅጣቱ ይወሰናል፡፡ (ከ3አ/ከ3 ወር- 5 አመት ከ6 ወር)
3. ከባድ ለተባለው በእርከን ሶስት ውስጥ ቅጣቱ ይወሰናል፡፡ (ከ5 አመት ከ6 ወር-7 አመት ከ9 ወር)
4. ለምሳሌ በእርከን ሁለት የሚወድቅ ሆኖ ዳኛው 5 አመት ብሎ ሊወስን ይችላል፡፡
5. የተወሰነው ቅጣት የሚወድቅበት እርከን ይለይና ዝቅተኛው ይመረጣል፡፡
6. 5 አመት እርከን 20 እና 21 ውስጥ የሚወድቅ ነው፡፡
7. ከዚህ መሀል ዝቅተኛው እርከን 20 ይመረጣል፡፡
8. ከዚህ ቀጥሎ ደረጃ ለወጣላቸው እንዳለው በተመሳሳይ ቅጣቱ ይሰላል ማለት ነው፡፡

ምሳሌ 2

1. በወ/ሕ አንቀጽ 540 መሰረት ጥፋተኛ ተብሎ ተወስኗል፡፡
2. ዳኛው ጥፋቱን እንደክብደቱ ዝቅተኛ፣ መካከለኛ ወይም ከባድ ተብሎ ይሰየማል፡፡ በዚህ ጉዳይ ዝቅተኛ ተብሎ ተሰይማል፡፡
3. የወንጀል ድንጋጌው የቅጣት ሬንጅ ለአራት ይከፈላል፡፡

- እርከን አንድ (ከ5---9 አመት)
- እርከን ሁለት (ከ9–13 አመት)
- እርከን ሶስት (ከ13- 16 አመት
- እርከን አራት (ከ16-20 አመት ይሆናል፡፡

ዳኛው ጥፋቱን ዝቅተኛ ብሎ ስለሰየመ የመጀመሪያው እርከን ውስጥ 6 አመት ብሎ ወሰነ እንበል፡፡

4. 6 አመት በዋናው የቅጣት ሰንጠረዥ እርከን ውስጥ የትኛው ውስጥ እንደሚወድቅ እንለያን፡፤ (እርከን 21 እና 22 ናቸው)
5. ዝቅተኛው እርከን 21 ይወሰድና መነሻ ይሆናል፡፡

ከዚህ በመቀጠል እንደማክበጃ ምክንያቱና ማቅለያ ምክንያቱ ከእርከኑ ወደላይ እየተደመረ ወይም ወደታች እየተቀነሰ ይሰላል ማለት ነው፡፡

ምሳሌ

8. ጥፋተኛው በቸልተኝነት ሰውን በመግደል ወንጀል በመፈጸም በወንጀል ህጉ አንቀጽ 543 (1) መሰረት ጥፋተኛ ተብሎ ተወስኗል፡፡
9. ዳኛው የፈጸመው ወንጀል ‹ዝቅተኛ› በሚል የወሰነ ሲሆን፣ ዝቅተኛ ለሆነው ወንጀል መነሻ ቅጣቱን በእርከን አንድ ከ6 ወር እስከ 1 አመት ከ3 ወር ባለው ውስጥ 1 አመት በማለት ወስኗል፡፡
10. በመመሪያው መሰረት 1 አመት እስራት ቅጣት የሚወድቅበት እርከን 6 እና 7 ሲሆኑ ዝቅተኛው እርከን 6 (ከ8 ወር-1 አመት) እንደሚሆን ታውቋል፡፡
11. የቀረቡ የማቅለያ ምክንያቶች የሚከተሉት ናቸው፡፡
    - ከዚህ በፊት የነበረው የዘወትር ጸባይ መልካም ነበር፡፡
    - ወንጀሉን ያደረገው ባልታሰበና ድንገተኛ አጋጣሚ ነው፡፡
    - ወንጀሉን ከፈጸመ በኋላ በእውነት በመጸጸት ወንጀል ለደረሰበት አስፈላጊውን እርዳታ አድርጓል፡፡
12. ከዚህ በላይ እንደተመለከተው ሶስት ምክንያቶች ቢጠቀሱም፣ ሁለቱ በንኡስ አንቀጽ 82(1)(ሀ) ውስጥ የሚካተቱ ስለሆነ እንደ አንድ ማቅለያ ምክንያት ነው የሚታዩት፡፡ ስለሆነም ሁለት ማቅለያ ምክንያቶች አሉት፡፡
13. ወንጀሉ የሚያስቀጣው በቀላል እስራት ስለሆነ ለእያንዳንዱ ማቅለያ የሚደረገው ቅናሽ አንድ እርከን ነው፡፡ ስለሆነም ለሁለት ማቅለያ በሁለት እርከን ሲቀንስ እርከን 4 (ከ4 ወር-7 ወር) በሚለው ውስጥ ይወድቃል፡፡

ዳኛው ቅጣቱን በዚህ ውስጥ 4 ወር ብሎ ሊወስን ይችላል፡፡ ይህንን ወደግዴታ ስራ ወይም መቀጮ ሊቀይረው ይችላል ማለት ነው፡፡

4.7. ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

1. በሙከራ ደረጃ ለቀረ ወንጀል፣ ማነሳሳት እና አባሪነትን በተመለከተ ሁለት እርከን ዝቅ ብሎ የቅጣቱ መነሻ ይሆናል።
2. ዳኛው በህጉ ከተቀመጡት ውጪ ያሉ ማቅለያ ወይም ማክበጃ ምክንያቶችን በሚጠቀም ጊዜ ለጠቅላላ ቅጣት ማክበጃና ማክበጃ በሚኖረው ስሌት መሰረት እርከኑን ይወስናል።
3. ዳኛው፣ የወንጀል አፈጻጸሙም ሆነ ባህርይው በዚህ መመሪያ ደረጃ በወጣላቸው ሊወከል የማይችል ሆኖ ባገኘው ጊዜ ወይም በዚህ መመሪያ በተቀመጠው መሰረት ቅጣቱን መወሰን ፍትህ የሚዛባ ነው ብሎ ያመነ ከሆነ፣ ምክንያቱን በማስቀመጥ የተለየ ቅጣት ሊጥል ይችላል።
4. ዳኛው በዚህ እንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 1 በተደነገገው መሰረት መመሪያው ከሚያስቀምጠው በተለየ እርከን ላይ እንዲያርፍ በማድረግ በሚወስንበት ጊዜ ሁሉ፣ ይህንኑ ለሚመለከተው አካል ማስታወቅ ወይም መረጃውን ማስተላለፍ ይኖርበታል። ፍርድ ቤቶችም በዚህ መሰረት የሚያሰባስቡትን መረጃዎች ለጠቅላይ ፍርድ ቤት የማስተላለፍ ግዴታ እንዳለባቸው መመሪያው አስቀምጧል።

4.8. የንብረት ግምት በተመለከተ

1. ወንጀሉ የተፈጸመው በውጭ ገንዘብ ላይ ከሆነ፣ የገንዘቡ ምንዛሪ መጠን ቅጣቱ ሊወሰን ባለበት ጊዜ ባለው ምንዛሪ መሰረት ይሆናል።
2. በወንጀሉ የተወሰደው ንብረት በሚሆንበት ጊዜ የንብረቱን ግምት በተመለከተ ተከሳሹ ክርክር ካቀረበ እና የተከሳሹ ክርክር ተቀባይነት ቢያገኝ የቅጣት እርከኑን የሚቀየር ከሆነ እና በፍርድ ቤቱ እምነት በአቃቤ ህግ የቀረበው ግምት ምክንያታዊ ያልሆነና ፍትህን ያዛባል ብሎ ሲያምን የራሱን ግምት በማስቀመጥ የወንጀል ደረጃውንና የቅጣት እርከኑን ይወስናል።

ማጠቃለያ

በአገራችን ሲሰራበት ከነበረው የቅጣት አወሳሰን ልምድና ተሞክሮ አንጻር የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያወጣው የቅጣት አወሳሰን መመሪያ በተሟላ መልኩ ሲተገበር በአጠቃላይ በቅጣት አወሳሰን አዲስ ስርአት እንደሚዘረጋ ይገመታል። መመሪያው ቅጣትን የማጥበቅ ውጤት እንዳለውም መገመት ይቻላል። ይሁንና አዲስና ያልተለመደ በመሆኑ በተግባር ሲተረጎም የተለያዩ ያልተጠበቁ ውጤቶች እና ችግሮች ሊያጋጥሙትም ይችላሉ። የቅጣት አወሳሰን መመሪያ የማዘጋጀት ስራ ተጀመረ እንጂ አላለቀም። ዋናው ስራ የሚሆነው ከዚህ በኋላ ያለው ነው።

ጋይድላይን በመሰረቱ ምድብ (ካታጎሪ) መመስረት ነው። መሰረታዊና ተመሳሳይ ባህርይ ያላቸውን ለይቶ በመውሰድ በአንድ ምድብ (ካታጎሪ) ስር የሚያስቀምጥ ነው። መሰረታዊ ሊባሉ የማይችሉትን ደግሞ ይተዋቸዋል። ይህ በእርግጥ ትክክለኛ አመዳደብ ነው ወይስ አይደለም የሚለው በተግባር እየተፈተሸ ሲሄድ የሚረጋገጥ ነው።

በአሜሪካ የቅጣት አወሳሰን መመሪያ በተግባር እየተፈተሸና እየዳበረ መጥቷል። በአገራችንም የቅጣት አወሳሰን መመሪያው በተግባር እየተሞከረ፣

- ምድቦቹ ሊለወጡ ወይም ሊሻሻሉ ይችላሉ።
- በመመሪያው ከተፈቀደው ፍቅድ ስልጣን (ሬንጅ) ለመውጣት ዳኞች የተጠቀሙባቸው ምክንያቶች አሳማኝ ሆነው ከተገኙ አጠቃላይ መመሪያ እንዲሆኑ በጋይድላይኑ ውስጥ ይካተታሉ።
- ከተፈቀደው ፍቅድ ስልጣን (ሬንጅ) ለመውጣት ዳኞች የተጠቀሙት ምክንያቶች ተገቢ ካልሆኑ ወደፊትም ስራላይ እንዳይውሉ ጋይድላይኑ መመሪያ ሊያስቀምጥ ይችላል።

በዚህ መልኩ መመሪያው እየዳበረና እየተሻሻለ ከጊዜ ወደጊዜ የበለጠ ውጤታማ እየሆነ የሚሄድ ስለሆነ የሁሉም የፍትህ አካላት በመመሪያው መሰረት ለመስራት እንዲጥሩና እንዲተጉ ያስፈልጋል።

ዋቢ ሰነዶች (በኢንተርኔት የሚገኙ)

1. SENTENCING GUIDELINES AROUND THE WORLD.
2. UNITED STATES SENTENCING COMMISSION **GUIDELINES MANUAL**
3. Sentencing guideline council, magistrate's court sentencing guideline.
4. FIFTEEN YEARS OF GUIDELINES SENTENCING: An Assessment of How Well the Federal Criminal Justice System is Achieving the Goals of Sentencing Reform. U.S. Sentencing Commission http://www.ussc.gov/15_year/chap1.pdf
5. Sentencing Guidelines – Minnesota. Presentation to the Sentencing Guidelines Council. July 2004. See http://www.sentencing-guidelines.gov.uk/docs/meeting4_presentations.pdf
6. The federal sentencing guideline: ten years later . an introduction and commentary
7. Police, Prosecutors, Criminals, and Determinate Sentencing: The Truth about Truth-in-Sentencing Laws
8. **Reforming the U.S. Sentencing Guidelines after Blakely** http://ssrn.com/abstract=634202
9. **SENTENCING GUIDELINES, JUDICIAL DISCRETION, AND CRIME** http://papers.ssrn.com/abstract=933377
10. Sentencing in Germany

ሌሎች ነጥቦች

8. የ88 አተረጓጎም
    - ግላዊ የአደገኛነት መጠን (dangerous disposition of the criminal) (82(1)(a) ያጠፋው በየዋህነት ወይም ባልታሰበ ድንገተኛ አጋጣሚ እንደሆነ፣ (84(1)(ሀ) ወንጀሉን ያደረገው በከሀዲነት፣በተለየ ክፋት ወይም ጨካኝነት፣ 84(1)(ሐ) የወንጀል አፈጻጸም ሁኔታ በለሊት፣ በሽብር በጦር መሳሪያ ወዘተ የተለየ አደገኛነቱን አሳይቶ እንደሆነ, 84(1)(ሠ) ወንጀሉን ያደረገው እራሱን ለመከላከል በማይችል ሰው ላይ ከሆነ፣ የተለየ ጥበቃ የሚያስፈልገው ላይ ከሆነ፣
    - ያለፈ የህይወት ታሪኩን (antecedent) (82(1)(a) የዘወትር ጠባዩ መልካም የነበረ እንደሆነ (84(1)(ሐ) በቀድሞ ጥፋተኝነቱ፣
    - ያነሳሱትን ምክንያቶችና አላማ (motive and purpose) (82(1)(ለ) በተከበረና በግል ጥቅም ባልተመሰረተ ፍላጎት እንደሆነ፣ 82(1)(d) የተበደለው ሰው ከብርቱ ፈተና ላይ ጥሎት እንደሆነ፣ 84(1)(a) መጥፎ አመልን በሚያሳይ ምቀኝነት፣ ጥላቻ ወይም ስግብግብነት፣
    - የግል ኑሮውን ሁኔታ (personal circumstance) (ለዚህ ተገልጾ አናገኝም፡፡ ይሁንና ለመቀጮ ቅጣት አግባብነት ያለው ነው፡፡ እዚያ ላይ አግባብነት ኖሮት የሚጠቀስ ነው፡፡ የቤተሰቡ ሁኔታ፣ የገቢ ምንጩ ይታያል)
    - የትምህርቱን ደረጃ (standard of education) (82(1)(a) (በእውቀት ማነስ፣ ባለማወቅ እንደሆነ
    - የወንጀሉን ከባድነት (gravity of the crime)
    - የአፈጻጸሙን ሁኔታ (circumstances of its commission) (82(1)© ከፍተኛ ሞራላዊ እጦት ደርሶበት፣ ከፍ ያለ አደጋ የሚያመጣ ነገር የተቃጣበት መስሎት እንደሆነ፣ በሚያስተዳድረው ሰው ተጽእኖ ምክንያት ከሆነ፣ 84(1)(ለ) የተጣለበትን ሀላፊነት ያላግባብ በመገልገል እንደሆነ፣ 84(1)(መ) ወንጀሉን ያደረገው በቡድን ወይም ከሌሎች ጋር በመስማማት እንደሆነ፣
9. ወጥነት፣ ተመጣጣኝነት፣ ፍትሀዊነትና ተገማችነት የሚሉት ቃላቶች ምንን የሚወክሉ ናቸው;
    - ወጥነት ለተመሳሳይና ተቀራራቢ ወንጀሎች ተመሳሳይና ተቀራራቢ ቅጣት መጣል ማለት ነው፡፡

- ተመጣጣኝነት ቅጣት እንደወንጀሉ ከባድነትና አፈጻጸም መሆን አለበት ማለት ነው፡፡
- ተገማችነት ከወዲሁ ሊታወቅ ይገባል ማለት ነው፡፡
- ፍትሀዊነት ትክክለኛነትን ያመለክታል፡፡ ከተጎጂው፣ ከህብረተሰቡ ፍላጎት አንጻር፣

10.በወንጀል ህጉ የእኩልነት መርህ

- ልዩነት ሳይደረግ በሁሉም ላይ የወንጀል ህጉ ተፈጻሚ ይሆናል፡፡ የሚያከብርና የማያከብር አይኖርም፡፡ ተጠያቂ የሚሆንና የማይሆን አይኖርም፡፡ ሁሉም ይጠየቃል፡፡
- ይሁንና ከቅጣት አወሳሰን አንጻር በህጉ በልዩ መልኩ የተቀመጠ ሲሆን ብቻ ልዩነት ይደረጋል፡፡ ህጉ ልዩነት እንዲደረግ ሲደነግግ ብቻ ነው ይላል፡፡ በተረፈ በእኩልነት መቀጣት አለባቸው፡፡ (አንቀጽ 4)

11.የወንጀል ደረጃ ትርጉም ትንሽ መብራራትን ይጠይቃል፡፡

- አንዳንድ ጊዜ የወንጀል አፈጻጸሙ ቅጣቱን ለመወሰን በድንጋጌው ተዘርዝሮ ይገኛል፡፡ አንዳንድ ጊዜ የጉዳት መጠኑ ይቀመጣል፡፡ ስለሆነም ባህርይና ከባድነት የሚለው እነዚህን ለማመልከት ነው፡፡ እርግጥ ከዚህ ሌላ መስፈርቶችም በህጉ ውስጥ ሊኖሩ ይችላሉ፡፡

12.በሙስና ወንጀል የተፈጸመበት አላማ በችግር የምትለው ትንሽ ማብራሪያ ትጠይቃለች

- በ82(1)(ሐ) ከፍተኛ ቁሳዊ እጦት ደርሶበት ከሆነ የሚለውን እና/ በበላይ አካል ተጽእኖ ከሆነ የሚለውን ለማካተት ነው፡፡

13.የቅጣት እርከኖች ኦቨርላፕ ያደረጉበት ምክንያት

- አንዳንድ ጊዜ የወንጀል ድርጊቱ በየትኛው እርከን ለማስቀመጥ ባጠራጠረ ጊዜ ለምሳሌ የገንዘብ መጠኑ በየትኛው ደረጃ እንደሚወድቅ ባጠራጠረ ጊዜ ዳኛው ከፍተኛውን መርጦ ይሁንና ቅጣቱን በዝቅተኛው ጣሪያ ድረስ ለመቅጣት ያስችለዋል፡፡
- ለምሳሌ ከአካል ጉዳት ጋር በተያያዘ ሁለት ተቀራራቢ ደረጃዎች ላይ የትኛው ላይ እንደሚጥለው ሲቸገር ከፍተኛው ላይ ጥሎት ቅጣቱን ግን ከዝቅተኛው ጣሪያ ሳያልፍ ሊወስን ይችላል፡፡
- የአሜሪካን ልምድ በመውሰድ የተካተተ ነው፡፡

14. ለውንብድና ወንጀል መሳሪያ አጠቃቀምን ከአሜሪካ የወሰድኩት መሰለኝ እሱን እመለከታለሁ፡፡

- አዎን ከአሜሪካ ነው የተወሰደው፡፡

15. ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶችን በጥቅል የምንወስድበት ምክንያት ምንድነው;

- 82(1)(ሀ) የወንጀል አድራጊውን አደገኛ አለመሆን የሚያሳዩ ናቸው፡፡
- 82(1)(ለ) ያነሳሱትን አላማዎች ጥሩነት የሚያመለክቱ ናቸው፡፡
- 82(1)(ሐ) ወንጀሉን ለመፈጸም ያነሳሱትን የገፋፉትን ምክንያቶች ናቸው፡፡
- 82(1)(መ) የወንጀሉ ሰለባ ያነሳሳው መሆኑን (ፕሮቮክድ መሆኑን የሚመለከቱ ናቸው)
- 82(1)(ሠ) ወንጀሉን ከፈጸመ በኋላ መጸጸቱን የሚመለከቱ ናቸው፡፡
- 84(1)(ሀ) የወንጀል አድራጊውን ሞቲቭ የሚመለከት ነው ባብዛኛው (በተወሰነ መልኩ ጨካኝነቱን የሚያሳይ ቢሆንም፣
- 84(1)(ለ) የወንጀል አድራጊው ስልጣኑን ፣አደራን አላግባብ መጠቀሙን ነው፡፡
- 84(1)(ሐ) የወንጀል አድራጊውን አደገኛነት የሚያሳዩ ናቸው፡፡
- 84(1)(መ) በቡድን መስራቱን የሚመለከቱ ናቸው፡፡
- 84(1)(ሠ) ወንጀሉ የተፈጸመበት ሰው የተለየ ጥበቃ የሚያስፈልገው መሆኑን የሚመለከቱ ናቸው፡፡
- እነዚህ በየድንጋጌው የተቀመጡት ምክንያቶች በአብዛኛው በአማራጭ ተሟልተው ሊገኙ የሚችሉ ናቸው እንጂ በቅደም ተከተል ተሟልተው አይገኙም፡፡ ስለሆነም እንደአንድ ምክንያት መውሰድ ይቻላል ነው፡፡
- ከዚህ በተጨማሪ ሬንጅ ተቀምጧል፡፡ ከአንድ ምክንያት በላይ ተሟልተው ቢገኙ የሬንጁን ከፍተኛው ጣሪያ ላይ መቅጣት ይቻላል፡፡
- ለቅጣት አወሳሰን ስራውም ይቀላል፡፡

16. መነሻው የሞት ቅጣት የሆነ በማቅለያ ይቀልለታል እንዴ;

- አዎን፡፡ አንቀጽ 117(1)

17. ቅጣት መመሪያው ጀስት ዴዘርት አይደለም ወይ;

- ነው፡፡ ነገር ግን የወንጀል ህጉ ያስቀመጠወን ድንጋጌ መሰረት አድርገን ዝርዝር መመሪያ እናውጣ ብንል የምናወጣው እንዲህ አይነት ነው፡፡

18. ለስርቆት በገንዘብ መጠን መወሰን ተገቢ ነው ወይ;

ተጨማሪ ማስታወሻዎች

ለምሳሌ በ672 እና በ673 ቅጣቱን ሲያስቀምጥ እንደነገሩ ሁኔታ በተራ 670 ወይም ከባድ ውንብድና 671 መሰረት ይቀጣል ይላል።

መመሪያው ከዚህ አንጻር ያስቀመጠው ድንጋጌ ባይኖርም እንዲህ ቢሆን ይመረጣል።

1. ዳኛው በመጀመሪያ ከወንጀል አፈጻጸሙ አንጻር በተራ ወይም በከባድ በተባለው እንደሚመደብ ይወስናል።
2. ከዚህ በመቀጠል ደረጃ ላልወጣላቸው ወንጀሎች ቅጣት ሲወሰን ያለውን ፕሮሰስ ተከትሎ ይሄዳል ማለት ነው።

ይዘቱ ምን መምሰል አለበት;

1. መመሪያውን ለማዘጋጀት ያለውን ኮንቴክስት ማስቀመጥ ይገባል።
2. መመሪያው ሲዘጋጅ የሌሎች አገሮች ልምድ የተጠና መሆኑ ሊረዱት ይገባል።
3. መመሪያው የተመሰረተባቸው መሰረታዊ መርሆዎች ሊቀመጡ ይገባል።
4. የመመሪያውን ድንጋጌዎች መሰረት አድርጎ ማብራሪያ ሊቀርብ ይገባል።
    - ደረጃ ለወጣላቸው ቅጣት እንዴት ይወሰናል
    - ደረጃ ላልወጣላቸው ቅጣት እንዴት ይወሰናል
    - ማክበጃና ማቅለያ ሲኖር እንዴት ይወሰናል።
    - ልዩ ማክበጃ ሲኖር እንዴት ይወሰናል።
5. ከአቃቤ ህጎች ጋር በተደረገው ውይይት ተነስተው የነበሩ ጥያቄዎች
    - ደረጃ የተዘጋጀላቸው ወንጀሎች መምረጫ መስፈርት የተዘጋጀላቸው እንዴት ነው;
    - ዳኞች ማቅለያ ምክንያትንም ከወሰዱ በኋላ ኦቨርላፕ ስለሚያደርግ ዝቅተኛውን ይመርጣሉ;
    - 17 አመት ጽኑ እስራትና 3 ወር ቀላል እስራት እንዴት ደምረን እንቀጣለን; ለጽኑ እስራት ከ1 አመት በታች ስለማይቀጣ በገንዘብ መቀጮ እንዲሆን ያደርጉታል;

- ደረጃ ላልወጣላቸው ዝቅተኛ፣ መካከለኛ እና ከባድ ብሎ ለመወሰን አብጀክቲቭ መስፈርት አልተቀመጠምና ሰብጀክቲቭ ይሆናል፣ አብዩዝ አይደረግም ወይ; (241 ላይ እንዴት ይለያል;)
- ስርቆትን በተመለከተ ኢንቴንሽን መተው ተገቢ ነው ወይ;
- አራት ክሶች ተዘጋጅው ለተከሳሽ ጥቅም በሚል ቢጣመሩ እና ለእያንዳንዳቸው አንድ አንድ ማክበጃ ምክንያት ቢኖር እነዚህ ሁሉ ሊደመሩ ነው ወይ;
- በሙከራ ለቀሩ ወንጀሎች ፍጻሜ ያገኙና ያላገኙት በእኩል መስፈርት ማስቀመጡ ተገቢ ነው ወይ;
- ልዩ የቅጣት ማክበጃን ስናደርግ መጀመሪያ ጠቅላላ ቅጣት ማክበጃን መሰረት አድርገን ካከበድን በጎዋላ አይሻልም ወይ;
- የገንዘብ ቅጣትና እስራትን በአማራጭ መጣል ተገቢ ነው ወይ;
- በአርቲዲ ተከሳሽ እንዴት አድርጎ ነው የቅጣት አስተያየት በዚህ መመሪያ መሰረት የሚያቀርበው;
- ብዙ ብር አገኛለሁ ብሎ ሰው ኪስ ውስጥ ከገባ በኋላ 50 ብር ብቻ ይዞ የወጣው ለምን በደንብ መተላለፍ ይቀጣል;
- ግምት ለማስቀመጥ እንቸገራለን። አንዳንድ ጊዜ እቃው ላይኖር ይችላል። ጠፍቶ ሊሆን ይችላል። እንዲህ ባለጊዜ ግምት እንዴት ማስቀመጥ ይቻላል; ዲፕሪሴሽን ወዘተ እንዴት ይታያሉ;
- አቃቤ ህግ በቅጣት ውሳኔ አስተያየት ሲያቀርብ ኤለመንቱን ያስቀምጥ እንጂ በዚህ እርከን ይወድቃል ወይም አይወድቅም ለማለት ስልጣን የላቸውም የሚሉ አሉ።
- በቀላል እስራት ወይም እንደነገሩ ሁኔታ በከባድ እስራት ይላል ደረጃው እንዴት ይወጣል;
- በአንድ ድንጋጌ ከሁለቱ በአንደኛው ሊቀጣ ይችላል ይላል። እንዴት ይወሰናል;
- የተሰረቀው 1000 ብር ቢሆን የትኛው ላይ ይወድቃል;
- በማታለል ጊዜ 100 ብር ወደደንብ መተላለፍ መሄዱ ተገቢ ነው ወይ; በደንብ መተላለፍ ይህንን የሚወክል አለ ወይ;
- 84(1) ውስጥ ያሉት በነጠላ ሰረዝ የተለያዩ ናቸው። በዚህ ሁኔታ እንዴት በኩሚሌቲቭ ሊታዩ ይችላሉ; ከወንጀል ህጉ ጋር አይጣረስም ወይ; (በነጠላ ሰረዝ

መለየት ለየብቻቸው እንደሚቆሙ መስፈርት ወይም ማረጋገጫ አይደለም። ኢኑሜሬሽን ካለ በአማርኛ ነጠላ ሰረዝ፣ በእንግሊዝኛ ኮማ መጠቀም ያለ ነው። ስለሆነም ከዚህ ተነስቶ ህግ አውጪው እራሳቸውን ችለው እንዲታዩ ፈልጎ ነው ለማለት አይቻልም።)

- ለእድሜ ልክ እና ሞትን እንዴት ዝቅተኛ፣ መካከለኛ እና ከባድ ብለን እንለያለን;
- መመሪያው የወንጀል ህጉን አላማ ምን ያህል ያሳካል;

6. በወንጀል ህጉ ያሉ የቅጣት አቀማመጦች

- በእድሜ ልክ እስራት ወይም በሞት ይቀጣል።
- ከአስር አመት እስከ ሃያ አምስት አመት ወይም ነገሩ ከባድ በሆነ ጊዜ በእድሜ ልክ ወይም በሞት ይቀጣል።
- በቀላል እስራት ወይም ነገሩ ከባድ በሆነ ጊዜ እስከ አስር አመት ጽኑ እስራት ይቀጣል።
- ከአስራ አምስት አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት ይቀጣል።
- ከአስር አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት ይቀጣል። ነገሩ ከባድ በሆነ ጊዜ እስከ 20 አመት በሚደርስ ጽኑ እስራት ይቀጣል።
- የእድሜ ልክ ጽኑ እስራት
- የሞት ቅጣት
- በቀላል እስራት
- እስራቱ ቢያንስ ሶስት ወር ቀላል እስራት ይሆናል።
- ከአምስት አመት በማያንስ ጽኑ እስራት ይቀጣል።
- ከአስር አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት ወይም ነገሩ ከባድ ከሆነ እስከእድሜ ልክ በሚደርስ እስራት ሊቀጣ ይችላል። (337)
- ቅጣቱ ጽኑ እስራት በሆነ ጊዜ በህጉ ጠቅላላ ክፍል የተደነገገውን ጣሪያ ሳያልፍ የተደነገገውን ቅጣት አጠፌታ ድረስ በማሳደግ፣ (338) (መቀጮም ህጉ የደነገገውን አጠፌታ ድረስ
- በደንብ መተላለፍ የተደነገጉትን ወይም በዚህ አይነት ያልተመለከቱ የደንብ መተላለፍ አይነት ጠባይ ያላቸውን የሚያዙ ወይም የሚከለክሉ ድንጋጌዎችን በመጣስ ወንጀል በሚፈጸምበት በማናቸውም ጊዜ የወንጀሉ መፈጸም ያስከተለው

ጉዳት ከአሰር ሺህ ብር ያልበለጠ እንደሆነ የሚወሰነው ቅጣት በዚህ ህግ ስለደንብ መተላለፍ በተደነገጉት አንቀጾች መሰረት ይሆናል። (343(1)

- ቀላል ሲሆን ከሁለት አመት በማይበልጥ ቀላል እስራት፣ ከባድ ሲሆን ከአምስት አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት
- እንደነገሩ ሁኔታ በ409 ከተመለከቱት ሁለቱ በአንደኛው ይቀጣል (410)
- እንደነገሩ ሁኔታ ከአንድ አመት በማያንስ ቀላል እስራት ወይም ከአስር አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት ይቀጣል።
- ከ440-442 ባሉት ድንጋጌዎች መሰረት ያስቀጣል (474)
- ቅጣቱ እጅግ ቢያንስ አንድ ወር እስራት ሆኖ ጣሪያው ለወንጀሉ ከተመደበው ጠሪያ በግማሽ ጨምሮ ይሆናል (476)
- 478) በዚህ አንቀጽ ከባድ ወንጀል ማለት ቢያንስ በአምስት አመት ጽኑ እስራት የሚያስቀጣ ወንጀል ነው።
- 684(7) ከባድ ወንጀል ማለት አስር አመት ጽኑ እስራት ወይም ከዚያ በላይ የሚያስቀጣ ነው ይላል።
- በመቀጮና ከአምስት አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት ወይም ሁኔታው ከባድ በሆነ ጊዜ ከአስር አመት በማይበልጥ ጽኑ እስራት (481)
- stopped at article 505.
-

7. የልምምድ ኤክሰርሳይሶች
    -

የመወያያ ጥያቄዎች

1. ሊደርስ የሚችለውን ጉዳት ከግምት ባለማስገባት ሚችን በፍልጥ እንጨት ጭንቅላቱ ላይ በመምታት ሚች በህክምና ሲረዳ ቆይቶ ህይወቱ መላፉን፣ የሀኪም ማስረጃውም ለሕይወቱ ማለፍ በጭንቅላቱ ላይ በደረሰበት ከባድ ጉዳት መሆኑን ያስረዳ ስለሆነ በ543(1) መሰረት ጥፋተኛ ተብሎ ተወስኖበታል።
    - ለቅጣት አወሳሰን በአቃቤ ህግና በተከሳሽ የቀረቡና በማስረጃ ተረጋግጠው ተቀባይነት ያገኙ አስተያየቶች የሚከተሉት ናቸው።
    - የወንጀል ሪከርድ የለበትም።

- የሁለት ልጆች አባት ነው። ሚስቱ የቤት እመቤት እንጂ ስራ የላትም።
- ገቢው ብር 300 ብር ነው።

2. ተከሳሽ አይዙሉ መኪና ያለጥንቃቄ በማሽከርከር ላይ የነበረ ሲሆን፣
   - ለእግረኛ ቅድሚያ መስጠት ሲገባው በማቋረጥ ላይ ያለን አንደኛ ሚች ገጭቶ ገድሏል።
   - በመቀጠልም ከመንገድ ለቅቆ በቀኝ በኩል በመንገዱ ዳር የነበሩትን ሁለተኛ ሚች ገጭቶ ገድሏል።
   - ከዚህ በተጨማሪ መኪናው በመገልበጡ፣ በመኪናው ውስጥ ከነበሩት ሰዎች 1) በአንደኛው ላይ የቀኝ ጭን አጥንት መገጣጠሚያ ተሰብሯል፤ 2) በሁለተኛው ላይ የቀኝ መካከለኛ ዳሌ አጥንት የወለቀ፣ የወገቡ አጥንት አንስተኛው ቅርንጫፍ እንዲሰበር እንዲሁም ጥርሶቹ የወለቁ ሲሆን፣ 3) በሶስተኛው ላይ በቀኝ ክንዷና በአምባር መዋያዋ መካከል ያለው ጡንቻ ጉዳት ደርሶበት የቆሰለ በመሆኑ የወንጀል ሕግ 543(3) እና የወንጀል ህግ አንቀጽ 552(2) እና በወንጀልኛ መቅጫ ስነስርአት ህግ ቁጥር 149(1) መሰረት ጥፋተና ተብሏል።
   - ለቅጣት አወሳሰን በአቃቤ ህግና በተከሳሽ የቀረቡና በማስረጃ ተረጋግጠው ተቀባይነት ያገኙ አስተያየቶች የሚከተሉት ናቸው።
   - የወንጀል ሪከርድ የለበትም።
   - የ7 ልጆች አባት ነው። ልጆች የሚተዳደሩት በእሱ ገቢ ሲሆን ቢታሰርና ገቢው ቢቋረጥ ትምህርታቸው እንደሚቋረጥ፣
   - እናቱ ማየት የተሳናቸው ደካማ ናቸው።

(መታረም ያለባቸው የመመሪያው ክፍሎች

1. ሬንጁ 6 ወር መሆን የሚጀምረው ከእርከን 11 ጀምሮ እንጂ ከእርከን 12 አይደለም። ይህንን ማስተካከል ያስፈልጋል።
2. እርከን 6 የቅጣት ሬንጁ አራት ወር ሲሆን፣ እርከን 7 የቅጣት ሬንጁ አንሶ 3 ወራት ሆኗል። ይህንንም ማስተካከል ያስፈልጋል።
3. ለ665 ከፍተኛው ደረጃ መሆን የነበረበት እርከን 15 ነው እንጂ እርከን 14 አይደለም። ምክንያቱም እርከን 14 ላይ አምስት እርከን ሲጨመር እርከነ 19 ላይ ይደርሳል። የእርከን 19 ጣሪያ 4 አመት ከ10 ወር ነው። ስለሆነም ሊስተካከል ይገባል።
4. አንቀጽ 8(6) በ‹መ› ውስጥ ያለው 7 እና 8 ደረጃ 1 እና 2 ተብሎ ሊስተካከል፣ እንደሁም በ‹ሠ› ውስጥ ያለው ደረጃ 9 እና 10 ደረጃ 3 እና 4 ተብሎ ሊስተካከል ይገባል።
5. የገንዘብ መጠኑን በሚመለከት አንዳንዶቹ ኦቨር ላፕ ያደርጋሉ (ለምሳሌ ከብር 10-1000 እና ከብር 1000-2000) ለምሳሌ ኢንቮልቭ ያደረገው 1000 ቢሆን የትኛው ደረጃ ላይ ይወድቃል; ኢንቴንሽኑ ለመነሻ ከተቀመጠው ቁጥር በላይ ለማድረግ ነበር።
6. የውንብድና ወንጀል ደረጃ ሲወጣ (671) በቡድን ከመስራት በተጨማሪ በአካል ላይ ጉዳት ማድረስ ወይም ሌሎች መገለጫዎች አሉትና እነዚህን በግልጽ ማካተት ይገባው ነበር።
7. ጉዳት የሚያደርሱ መሳሪያዎችን በመያዝ በቡድን መሆን የተለየ ደረጃ አልተሰጠውም። ስለሆነም በደረጃ 1 ውስጥ የሚወድቅ ነው የሚሆነው።
8. በቡድን በመሆን ቀላል የአካል ጉዳት ማድረስም በተመሳሳይ በደረጃው ውስጥ አልተካተተም።
9. በቡድን ተፈጽሟል፣ የህዝብን ጸጥታ አደጋ ላይ አይጥልም፣ የተለየ ጨካኝነትን የሚያሳይ ዘዴም የለም፣ ዘላቂ ያልሆነ የአካል ጉዳት ያስከተለ ቢሆን በ671(2) ውስጥ አይወድቅም። ስለሆነም በ671(1) ውስጥ የሚወድቅ ከሆነ የትኛው ደረጃ ላይ ይወድቃል;
10. የአካል ጉዳትም በ671(1) ቀላልና ከባድን አልለየም። አሁን ሳስበው ቢለይ ጥሩ ነበር።)
11. ልዩ ማክበጃና ጠቅላላ ማክበጃ ተደራርበው ሲገኙ መጀመሪያ ጠቅላላ ማክበጃን መሰረት አድርጎ ማክበድ ቀጥሎ ልዩ ማክበጃን መሰረት አድርጎ ማክበድ የሚለው ምክንያታዊ ይመስላል።

በ669 በስርቆት ወንጀል ከተመለከትናቸው መዘገቦች በማቅለያና በማክበጃ የሚቀርቡ ምክንያቶች

በአምቅሮ ቅዋቭ ባሰረቀ ቅዉ

2. ምትፔ በማ ጎተል ባሰረቀ ቅዉ (ዘበኞ)
3. ሁለፔ ጸዚቨ በላቭ በመሆት በመስረቅ
4. በ ለማ መስረቅ
5. በባለትብረቱ ላቭ ጎ ፔ ማታረስ
6. አለመ ፔ
7. ስምት ማም ፔ
8. መሰርሰሪቨ መጎ ቀም
9. ተተራቢ ወት ል መወ ም
10. ዝሊስ ሊቭዘዉ ሲል ማምለጎ

ባሚሉፔ ም/ቤ ኖ በተወሰኑ መዝ ቦኖ ባ ለክ ዉ ምክንቨ ኖ ዉ።

ለቅኃፔ ማቃለቨትፔ ም/ቤ ኖ ባ ለክ ዉ ምክት ኖ ተ ሞ፦

1. በተተ ሚ ባተ ለ ዉ ባወት ል ሪጸርታ ቨለመ ር ነዉ።
2. መማት (በአራፔ መዝ ብ ብኖ)
3. ቱት ባሚረ መሆት
4. ቨልበሰለ ታሜ
5. ባትሮ ተረ ውት በማባፔ
6. ባፔምህርፔ ተረ
7. ባቤተሰብ አስተ ተሪ መሆት ባሚኖሉ ዉ።

በተራ ስርቆት 665 ባቅኃፔ ማክበ ምክትያ ኖ ተ ሞ፦

1. በልብ በልብ ወት ሎኖ መጎ ርጎ ር
2. በሌሊፔ መስረቅ
3. በ ቤ ማስወራራፔ
4. ሪጸርታ
5. ለሁለፔ መስረቅ
6. ባሹወር መት ዎቃታ ቨለዉ መስረቅ

7. ተተራራቢ ወት ል መወ ም ባሚሉፔ ዉ።

በቅኃፔ ማቅለቨትፔ ባተዘረዘሩፔ ተ ሞ፡-

1. ሪጸርታ ማኃፔ
2. ተማሪ መሆት
3. ባቤተሰብ አስተ ሪትፔ
4. ባፔምህርፔ ተረ ባሚሉ ሲሆት

ከስርቆት ጋር በተያያዘ ኬዞች

1. ለሶስት ሆነው ፍየል ሰርቀው አርደው በልተዋል። የፍየሉ ግምት ብር 500 ነው።
2. አንደኛው አምስት በግ በመስረቅ ጥፋተኛ ተብሏል።
3. ሌላው ወይፈን በመስረቅ ጥፋተኛ ተብሏል።
4. 12 ብር ከኪስ የሰረቀ እና ከዚህ በፊት ሪከርድ ያለው ነው።
5. ሁለፔ ለሰቦኖ በአትታ ላቨ በ ለማ ቤፔ ሰብረው ባትብረፔ ስርቆፔ ባወ ሙ ሲሆት ሁለቱም ሪጸርታ ባላ ውም ባስረቆፔ ትብረፔ 9000 ብር ባሚ መፔ ቸው። አ «ሀ» ቨ ባ ባሶስፔ ል ኖ አባፔ ሲሆት አ «ለ» ት ቨላ ባ ል ኖም ባለውም።

ከማታለል ጋር በተያያዘ የሚፈጸሙ ወንጀሎች

3. የአገር ዉስጥ ስልክ እደዉላለሁ ብሎ በቴሌ ሴንተር ወደ ደቡብ አፍሪካ በመደወሉ ጥፋተና ሲባል ለአገር ደህንነት ስጋት ይፈጥራል በሚል የቅጣት ማክበጃ ሆኖ ቀርቧል።
4. በቅጣት ማክበጃነት በተሰወኑ ጥቂት ጉዳዮች ግን የቀድሞ ታሪኩን፣ ወንጀሉን በስግብግብነት መፈፀሙ፣ አቅመ ደካማ ሰዉ ላይ መፈፀሙን ጠቅሰዉ ባይከብድም ቅጣትን ለማክበድ መመልከታቸዉ በህጉ የሚደግፍ ነዉ።

ከግድያ ወንጀል 540 ጋር በተያያዘ

1. ለምሣሌ ይሆን ዘንድ የተደጋገመ ችግር ያስተዋልኩባቸውን ሁለት ሁኔታዎች ማንሣት እወዳለሁ። አንደኛው በሚችና ገዳይ መካከል ያለ ቅርብ ዝምድና ብቻውን የገዳይን አድራጐት ከባድ ሰው ግድያ ሊያሰኝ አለመቻሉ ነው። ገዳይ ልጅ ሚች አባት የመሆኑ ጉዳይ ወይም በዚህ ደረጃ ቅርብ ዘመዳሞች መሆናቸው በወ/ህ/ቁ. 539/1/ሀ/ የተገፀውን ማሟላት ያለበትን "በተለይ" ጨካኝ፤ ነውረኛ ወይም አደገኛ ባህሪ አያሣዩም። ሌላው ምሣሌ መስጠት የሚያስፈልግበት ሁኔታ ከወንጀለኛው የ"ዛሣብ" ሁኔታ ጋር የተያያዘ ነው።

2.

የዘካርያስ ገጽ 24 ላይ ነው ያቆምኩት

ያቆምኩት እዚህ ገጽ 21 ላይ ነው።

ስልጠናው በሚከተሉት መልኩ ተከፋፍሎ ይሰጣል።

1. የመመሪያው ዝግጅት ቅድመታሪክ (ከ3-4፡30)
    - መመሪያውን ማዘጋጀት እንዴት እንደተጀመረ፣
    - አጠቃላይ የወንጀል ህጉ ድንጋጌዎች ይዘት
    - የቅጣት አወሳሰን ተሞክሮዎች፣
    - የሌሎች አገሮች ተሞክሮ፣
    - (ጥያቄና መልስ ውይይት)
2. የቅጣት አወሳሰን መመሪያ (ከ4-6፡00)
    - አላማና ግቦች
    - የሚመራባቸው አጠቃላይ ድንጋጌዎች
    - የቅጣት እርከን ሰንጠረዥ
    - የመቀጮ እርከን ሰንጠረዥ
    - (ጥያቄና መልስ ውይይት)
3. የወንጀል ደረጃዎች አወሳሰን (ከ8-9፡30)
    - የወንጀል ደረጃዎች አወሳሰን መርሆዎች
    - ደረጃ ለወጣላቸው ለእያንዳንዱ የወንጀል ደረጃ የመነሻ ቅጣት አሰላል
    - (በእያንዳንዱ ደረጃ ለወጣለት ጥያቄና መልስ ውይይት ይኖራል)
    - ደረጃ ላልወጣላቸው ለእያንዳንዱ ወንጀል ደረጃ ማውጣትና የመነሻ ቅጣት አሰላል
    - (ጥያቄና መልስ ውይይት)
4. የቅጣት ማክበጃና ማቅለያን በተመለከተ የቅጣት አወሳሰን (ከ10-11፡00)
    - የቅጣት ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች በጥቅሉ የሚታዩ መሆናቸው፣

- በቅጣት ማክበጃ ጊዜ የሚኖረው የእርከን ጭማሪ
- በቅጣት ማቅለያ ጊዜ የሚኖረው የእርከን ቅናሽ
- ዳኛው በ86 መሰረት የሚቀበላቸው የቅጣት ማክበጃና ማቅለያ በሚኖሩ ጊዜ ስለሚሰላበት ሁኔታ፣
- (ጥያቄና መልስ ውይይት)
- ልዩ የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች በሚኖሩ ጊዜ የቅጣት አሰላል
- ልዩ የቅጣት ማቅለያ በሚኖር ጊዜ የቅጣት አሰላል
- (ጥያቄና መልስ ውይይት)

5. የቅጣት አሰላል ቅደም ተከተል፣ (ከ3፡00-4፡30)
    - የቅጣት አሰላል ደረጃ ለወጣላቸው፣
    - የቅጣት አሰላል ደረጃ ላልወጣላቸው፣
    - (ጥያቄና መልስ ውይይት)
6. ልዩ ልዩ ጉዳዮች (ከ5፡00-6፡00)
    - ማነሳሳት፣ አባሪነትና ሙከራ
    - የንብረት ግምት
    - የቅጣት መመሪያው ከሚያስቀምጠው ውጭ የሚወሰንበት ሁኔታና የዳኛው ግዴታ
    - (ጥያቄና መልስ ውይይት)

ማጠቃለያ

መግቢያ

ክፍል አንድ

የቅጣት አላማ፣ ግብና የቅጣት አወሳሰን መርሆዎች

1. የቅጣት አላማና ግብ

2. የቅጣት አወሳሰን መርሆዎች

3. በኢትዮጵያ የቅጣት አወሳሰን

3.1. ቅጣትን የሚመለከቱ የወንጀል ህጉ ድንጋጌዎች ይዘት

3.2. የቅጣት ውሳኔዎች ግምገማ

4. የሌሎች አገሮች ልምዶች

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

ክፍል ሁለት

የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ቁጥር 1/2002

1. የመመሪያው አላማና ግብ

2. የቅጣት እርከን ሰንጠረዥ

3. መመሪያው የሚመራባቸው አጠቃላይ ድንጋጌዎች፣

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4. በመመሪያው መሰረት ቅጣት የሚወሰንበት ሁኔታ፣

4.1. የወንጀል ደረጃዎችን እንደወንጀሉ ከባድነት መለየት፣

4.2. የመነሻ ቅጣት አወሳሰን፣

4.2.1. ለእያንዳንዱ የወንጀል ደረጃ የቅጣት መነሻና መድረሻ የተወሰነበት ሁኔታ፣

4.2.2. በድንጋጌው ዝቅተኛ የወንጀል ደረጃና ከፍተኛ የወንጀል ደረጃ መካከል ያሉትን የወንጀል ደረጃዎች መነሻ ቅጣት አወሳሰን

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.3. ደረጃ ለወጣላቸው ወንጀሎች ቅጣት አወሳሰን ዝርዝር አሰራር ማሳያ

4.3.1. በስልጣን አለአግባብ መገልገል የሚፈጸም ወንጀልን በተመለከተ፣

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.3.2. በሰው አካልና ጤንነት ላይ የሚፈጸም ወንጀልን በተመለከተ፣

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.3.3. የስርቆት ወንጀልን በሚመለከት የቅጣት አወሳሰን

4.3.4. የውንብድና ወንጀሎችን በተመለከተ ቅጣት አወሳሰን፣

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.4. ደረጃ ላልወጣላቸው ወንጀሎች የቅጣት አወሳሰን ዝርዝር አሰራር ማሳያ

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.5. የቅጣት ማክበጃና ማቅለያ በሚኖርበት ጊዜ የቅጣት አሰላል፣

4.5.1. ጠቅላላ ማክበጃና ማቅለያ በሚኖርበት ጊዜ የቅጣት አሰላል፣

4.5.2. ልዩ ማክበጃና ማቅለያ ምክንያቶች በሚኖሩበት ጊዜ የቅጣት አሰላል፣

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.6. የቅጣት አሰላል ቅደም ተከተል (በማሳያ ምሳሌዎች ተደግፎ የቀረበ፣)

4.6.1. የወንጀል ደረጃ ለወጣላቸው የወንጀል አይነቶች

4.6.2. ደረጃ ላልወጣላቸው የቅጣት አወሳሰን ቅደም ተከተል

(ጥያቄና መልስ ውይይት)

4.7. ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

4.8. የንብረት ግምት በተመለከተ

ማጠቃለያ

(ጥያቄና መልስ ውይይት መደምደሚያ)